

DOPRINOSI ZA MIROVINSKI FOND U REPUBLICI HRVATSKOJ

Galić, Ines

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:093872>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-19**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**EKONOMSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE U SPLITU**

ZAVRŠNI RAD

**DOPRINOSI ZA MIROVINSKI FOND U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Mentor:

mr. sc. Letnić Renko

Studentica:

bacc. oec. Galić Ines

Split, ožujak, 2019.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Cilj rada i metode istraživanja.....	1
1.2. Sadržaj i struktura rada	1
2. DOPRINOSI	3
2.1. Zakon o doprinosima u RH.....	6
3. VRSTE DOPRINOSA U RH.....	8
3.1. Doprinosi za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti.....	8
3.2. Doprinosi za obvezno zdravstveno osiguranje.....	11
3.3. Doprinosi za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje.....	14
4. PROMJENE U STRUKTURI HRVATSKOG MIROVINSKOG SUSTAVA TIJEKOM GODINA	16
4.1. Počeci mirovinskog sustava u RH.....	17
4.2. Mirovinski sustav između dva svjetska rata, te do Domovinskog rata	18
4.3. Mirovinski sustav od Domovinskog rata do danas	24
5. HRVATSKE MIROVINSKE REFORME	33
5.1. Mirovinska reforma iz 1999. godine.....	33
5.2. Mirovinska reforma iz 2002.	34
6. NAČIN PRIKUPLJANJA MIROVINSKIH DOPRINOSA.....	36
7. ČIMBENICI UTJECAJA NA MIROVINSKI SUSTAV	39
7.1. Demografski trendovi	39
7.2. Gospodarska kretanja.....	40
7.3. Zakonski okvir.....	40
8. MIROVINSKI FOND U HRVATSKOJ DANAS.....	42
8.1. Obvezni mirovinski fond	43
8.2. Dobrovoljni mirovinski fond	44
9. ZAKLJUČAK	46

1. UVOD

1.1. Cilj rada i metode istraživanja

Mirovinski sustav sastavni je element sustava socijalnog osiguranja. Sustav djeluje tako da tijekom svog radnog vijeka članovi sustava i njihovi poslodavci plaćaju doprinose iz plaća i na plaće. Osnovni mu je cilj prevladavanje socijalnih rizika, ostvarivanje socijalne pravde i socijalne solidarnosti nužne za održanje i razvoj društva. Cilj ovog rada je pokazati na koji način mirovinski sustav to ostvaruje, koliko je bitna njegova stabilnost, i u konačnici njegov utjecaj na gospodarski sustav te što sve to znači za korisnike mirovina. U ovom radu autor će analizirati već postojeće podatke, a kako bi se to uspješno napravilo, u radu će biti korištene metoda analize, deskripcije, klasifikacije te povijesna metoda.

Kada govorimo o metodi analize, ona predstavlja postupak znanstvenog istraživanja i objašnjenja stvarnosti putem raščlanjivanja složenih zaključaka i pojmova na njihove jednostavnije sastavne dijelove. Metoda deskripcije odnosi se na postupak jednostavnog opisivanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu, njihovih empirijskih veza, ali bez znanstvenog objašnjavanja i tumačenja. Primjenjuje se u početnoj fazi znanstvenog istraživanja. Metoda klasifikacije najstarija je i najjednostavnija znanstvena metoda. Klasifikacija je potpuna i sistematska podjela općega pojma na posebne, te povijesna metoda se koristi odnosno bazira na povijesnim podacima.

1.2. Sadržaj i struktura rada

Završni rad sastoji se od devet cjelina, počevši s uvodom u kojem je pojašnjen cilj rada te metode korištene u njegovoj izradi. U drugoj cjelini definiran je pojam doprinosa korištenjem Zakona o doprinosima u RH, dok se u trećoj cjelini doprinosi u RH dijele na tri vrste koje se detaljnije analiziraju. Četvrta cjelina se odnosi na povijest mirovinskog sustava u RH, odnosno promjene u mirovinskom sustavu tijekom godina, počevši s time kako je izgledao u svojim počecima, te kako se mijenjao između dva svjetska rata, kroz Domovinski rat, pa sve

do danas. Nadalje, u petoj cjelini su objašnjene dvije hrvatske mirovinske reforme, od kojih je jedna bila 1999., a druga 2002. godine, dok je u šestoj cjelini prikazan način prikupljanja mirovinskih doprinosa, a sve je to detaljnije prikazano na primjeru tvrtke. U sedmoj cjelini osvrtno je na bitne čimbenike koji utječu na mirovinski sustav, dok se u osmoj cjelini opisuje mirovinski fond u RH danas, a detaljno je opisan obvezni mirovinski fond kao i njegove tri kategorije, te dobrovoljni mirovinski fond. Rad završava zaključkom te popisom literature koja je korištena za njegovu izradu.

2. DOPRINOSI

Doprinosi spadaju u jedan od financijskih instrumenata koji služe za prikupljanje javnih prihoda. Po svojim karakteristikama se razlikuju od poreza i pristojbi.

Betterment Chargea smatra se začetnikom doprinosa koji se ubirao za podmirivanje raznih rashoda u Engleskoj. Prvi slučaj zabilježen je 1250. godine kada je uvedena obveza obnove nasipa i održavanja za okolno stanovništvo, dok je u 15. i 16. stoljeću bila rasprostranjena obveza sudjelovanja okolnog stanovništva u troškovima obrane od poplave. Obveza plaćanja doprinosa odnosila se na sve koji su imali određenu materijalnu korist od djelovanja državnih tijela.

Pojam doprinos je prijevod njemačke riječi *Beitrag* koju je 1874. godine uveo Friedrich Julius Neumann. Razvoju doprinosa značajno je pridonjeo brzi razvoj gradova na području Njemačke, ali i razvoj lokalnih financija u 19. stoljeću u Engleskoj. Zasluge za izučavanje financijskog instrumenta kojim se prikupljaju javni prihodi pripadaju njemačkoj financijskoj teoriji koja kaže da oni koji imaju koristi od usluga što ih pruža država trebaju sudjelovati u troškovima koji su povezani s pružanjem tih usluga.

Premda ne postoji opće prihvaćena teorija doprinosa, iz brojnih definicija doprinosa mogu se izdvojiti neke pretpostavke koje treba ispunjavati javni prihod da bi imao karakteristike doprinosa, a to su:

- Doprinosi su obveznog karaktera
- Postojanje pretpostavljene ili stvarne neposredne koristi koju ima određen krug ljudi od aktivnosti države
- Visina doprinosa ovisi o troškovima koje ima država kada obavlja određene aktivnosti¹

Doprinosi imaju sličnosti s pristojbama i porezima. Razlikuju se od poreza po tome što obveznici doprinosa imaju neposrednu korist od rada državnih tijela, dok je visina obveze za

¹ Jelčić B. (1964): O doprinosima, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 3-4, Zagreb, str. 175.-182.

plaćanje doprinosa u pozitivnoj korelaciji sa tom koristi. Obveza plaćanja doprinosa tereti određeni broj ljudi koje imaju neposrednu korist od rada državnih organa.

Razlikuju se od pristojbi po tome što obvezu plaćanja doprinosa nisu inicirali obveznici i što je za te obveznike proistekla neka materijalna korist od strane državnih tijela. Plaćanje doprinosa opravdava se činjenicom što određeni krug osoba ima korist od rada državnih organa te od tijela koje država ovlasti za pružanje određenih usluga npr. obveza nastaje za vlasnika zemljišta ili zgrade kada se izgradi put ili uvede struja, kanalizacija itd. , pa se na taj način poveća cijena zemljišta, stanova, građevinskih objekata.

Obvezom doprinosa u užem smislu se smatra teret što ga obveznik doprinosi na teret svojih sredstava ima uplatiti za svoje osobno osiguranje ili što ga obveznik doprinosa na teret svojih sredstava ima uplatiti u korist druge osobe- osiguranika². Obvezom doprinosa u širem smislu smatraju se i druge obveze kao što su obračunavanje obveze, plaćanje nastale obveze te izvješćivanje o nastaloj obvezi doprinosa.

Mjesečna osnovica koja se uzima za obračun doprinosa je plaća tj. primitak od nesamostalnog rada. Taj se primitak oporezuje porezom na dohodak što ga poslodavac ili druga osoba u njegovo ime isplaćuje ili daje u naravi ili je bila dužna isplatiti osiguraniku za rad u određenom mjesecu prema pravilniku o radu, ugovoru o radu, kolektivnom ugovoru ili posebnom ugovoru.

Obveznik plaćanja i obveznik obračunavanja svih doprinosa je poslodavac ili druga osoba koja umjesto poslodavca osiguraniku isplaćuje plaću.

Obračunavaju se iz osnovice i na osnovicu prema mjesečnoj osnovici i to:

1. doprinosi iz osnovice:
 - a. doprinos za mirovinsko osiguranje
 - b. doprinos za mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje (za osiguranika tog osiguranja)

² Zakon.hr (2019): Zakon o doprinosima, raspoloživo na: <https://zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosisima>, [pristupljeno 1. 5. 2019.]

2. doprinosi na osnovicu:

- a. doprinos za zdravstveno osiguranje
- b. doprinos za zdravstveno osiguranje zaštite zdravlja na radu
- c. doprinos za zapošljavanje³.

Doprinosi su ustvari nameti, odnosno posebna vrsta poreza koje se obično naplaćuju iz bruto plaće zaposlenih osoba, odnosno predstavljaju dio poreznog tereta kojeg snosi radno-aktivni sloj građana neke države⁴. Oni pripadaju skupini javnih prihoda, uz poreze, carine, pristojbe, parafiskalne prihode i javne dugove. Odnosi se na prikupljanje sredstava za zadovoljavanje zajedničkih potreba i potreba države. Javni prihodi u koje se doprinosi uvrštavaju, dio su javnih financija kao grane znanosti koja proučava prirodu i učinke državnog korištenja fiskalnih instrumenata na prikupljanju i raspodjeli javnih prihoda i rashoda, uzimanje i davanje državnih kredita, te kupnja i prodaja na ime države.

Svrha javnih prihoda jest da se tim prikupljenim sredstvima financiraju školstvo, zdravstvo, kultura, obrana, subvencije gospodarstvu, plaćanje dugova i slično. Doprinosi, kao vrsta javnih prihoda, spadaju u fiskalne prihode, koji su najvažnija skupina javnih prihoda. Njima se pokriva najveći dio rashoda suvremenih država, a glavni oblici, osim doprinosa, su porezi koji samo pokrivaju u proračunima suvremenih država više od 80% javnih prihoda, zatim parafiskaliteti i pristojbe.

Razlikujemo doprinose za mirovinsko osiguranje, za zdravstveno osiguranje i za zapošljavanje. Postoje doprinosi iz plaće koje plaćaju radnici i to iz bruto plaće i doprinosi na plaću koje plaćaju poslodavci.

Doprinosi za obvezno mirovinsko osiguranje za starost na temelju individualne kapitalizirane štednje vrste doprinosa i stope za obračun su:

- doprinos za mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje koji se obračunavaju po stopi od 5%,

³ NN (2019): Zakon o doprinosima, raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_84_2716.html, [pristupljeno 1. 5. 2019.]

⁴ Wikipedija (2018): Doprinos, [Internet], raspoloživo na : <https://hr.wikipedia.org/wiki/Doprinos>, [pristupljeno 15. 2. 2019.]

- dodatni doprinos za mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje za staž osiguranja s povećanim trajanjem

Doprinosi za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje plaćaju se u korist osobnog računa člana obveznog mirovinskog fonda putem uplatnog računa Središnjeg registra osiguranika.

Stope doprinosa za mirovinsko osiguranje su 15% za generacijsku solidarnost te 5% za individualnu kapitaliziranu štednju, to su doprinosi iz plaće⁵. Što se tiče doprinosa na plaću koje plaća poslodavac, ukidaju se doprinos za obvezno osiguranje za nezaposlenost od 1,7% i doprinos za zaštitu zdravlja na radu od 0,5%, ukupno 2,2 %, dok se doprinos za zdravstveno osiguranje povećava s 15% na 16,5%, tj. za 1,5%⁶.

Zbog zakonskih okvira koje država stvara oko doprinosa, pravne osobe koje su dužne plaćati doprinos obično ne mogu izbjeći negovo plaćanje ili ga zamijeniti s nekim drugim financijskim instrumentom kao recimo kroz plaćanje posebnog osiguranja za istu namjenu. Najpoznatiji doprinos u zemljama zapada, danas je doprinos za socijalno osiguranje⁷.

2.1. Zakon o doprinosima u RH

Najnoviji Zakon o doprinosima je na snazi od 01.01.2017. (NN 84/08, 152/08, 94/09, 18/11, 22/12, 144/12, 148/13, 41/14, 143/14, 115/16), a njime se propisuje obveza plaćanja doprinosa za financiranje obveznih osiguranja, vrste doprinosa i stope za obračun, obveznik doprinosa, obveznik obračunavanja doprinosa, obveznik plaćanja doprinosa, osnovice za obračun i način njihova utvrđivanja, obveza i način obračunavanja, obveza plaćanja i rokovi za uplatu, obveza izvješćivanja te druga pitanja vezana uz poslove prikupljanja doprinosa⁸. Obveznim osiguranjima smatraju se obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti, obvezno mirovinsko osiguranje za starost na temelju individualne kapitalizirane štednje,

⁵ Letnić R., Oporezivanje dohotka, s izmjenama od 01.01.2017., Split, 2017.

⁶ Knezić D., (2019): Minimalna bruto i neto plaća u 2019. Godini, [Internet], raspoloživo na: <https://centar-racunovodstvo-knezic.hr/minimalna-bruto-i-neto-placa-2019-godine/>, [pristupljeno 2. 7. 2019.]

⁷ Wikipedija (2018): Doprinos, [Internet], raspoloživo na: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Doprinos>, [pristupljeno 15. 2. 2019.]

⁸ Zakon HR (2019): Zakon o doprinosima, [Internet], raspoloživo na: <https://zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosima> [pristupljeno 15. 2. 2019.]

obvezno zdravstveno osiguranje i osiguranje za slučaj ozljede na radu i profesionalne bolesti, osiguranje za slučaj nezaposlenosti. Obvezno osigurane osobe, prava iz osiguranja i nositelji obveznih osiguranja uređeni su propisima o obveznim osiguranjima i posebnim propisima.

Obvezno osiguranim osobama smatraju se fizičke osobe, koje se, ovisno o njihovu radnom ili socijalnom statusu, sukladno propisima o obveznim osiguranjima ili posebnim propisima, smatraju obvezno osiguranim osobama. Također, obvezno osiguranim osobama smatraju se i stranci u Republici Hrvatskoj te članovi njihovih obitelji sukladno propisima o zdravstvenoj zaštiti stranaca.

Obvezom doprinosa u užem smislu smatra se teret što ga obveznik doprinosa na teret svojih sredstava ima uplatiti za svoje osobno osiguranje ili što ga obveznik doprinosa na teret svojih sredstava ima uplatiti u korist druge osobe – osiguranika. Obvezom doprinosa u širem smislu smatraju se i druge obveze, odnosno postupci obračunavanja obveza, plaćanja nastale obveze te izvješćivanja o nastaloj obvezi doprinosa⁹. Obveznikom doprinosa smatra se osiguranik ili druga pravna, odnosno fizička osoba ili poslovni subjekt kojem je ovim Zakonom propisana obveza doprinosa, obveza obračunavanja ili plaćanja doprinosa ili izvješćivanja. Obveza doprinosa je vezana uz razdoblje provedeno u osiguranju i uz osnovu osiguranja. Početak i prestanak razdoblja osiguranja te osnovu osiguranja utvrđuju nositelji obveznih osiguranja.

Poslovima prikupljanja doprinosa smatraju se utvrđivanje obveze i obračunavanje iznosa doprinosa, prikupljanje podataka o obračunanim obvezama od drugih obveznika obračunavanja, evidentiranje nastalih obveza, naplata i prisilna naplata, nadzor, pokretanje i provođenje prekršajnog postupka zbog povreda odredaba ovoga Zakona, te ostali poslovi bitni za prikupljanje doprinosa. Poslove prikupljanja doprinosa obavlja Porezna uprava¹⁰.

⁹ Zakon HR (2019): Zakon o doprinosima, [Internet], raspoloživo na: <https://zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosisima> [pristupljeno 15. 2. 2019.]

¹⁰ Zakon HR (2019): Zakon o doprinosima, [Internet], raspoloživo na: <https://zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosisima> [pristupljeno 15. 2. 2019.]

3. VRSTE DOPRINOSA U RH

Doprinosi iz plaće u Hrvatskoj smo podijelili na doprinose za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti, doprinose za obvezno zdravstveno osiguranje i doprinose za mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje. Obveznik doprinosa je svaka fizička, pravna osoba ili poslovni subjekt kojem je propisana obveza doprinosa, obračunavanja i plaćanja doprinosa.

3.1. Doprinosi za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti

Prvi stup predstavlja obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti, obvezan je za sve zaposlenike i za njega se po sili zakona izdvaja 15% bruto plaće. Ta sredstva koriste se za isplatu mirovina sadašnjih umirovljenika. Nakon ostvarivanja prava na mirovinu, osiguranici se putem HZMO-a počinju koristiti do tada uplaćenim sredstvima u vidu mirovine iz 1. stupa. Mirovinu koristi osiguranik ili se isplaćuje kao obiteljska mirovina. Za provedbu mirovinskog osiguranja na temelju međugeneracijske solidarnosti nadležan je Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje¹¹.

Prava koja se dobivaju iz obveznog mirovinskog osiguranja na temelju generacijske solidarnosti su:

- Pravo na starosnu i prijevremenu starosnu mirovinu (stječe osiguranik kada navršši 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža)
- Pravo na invalidsku mirovinu i profesionalnu rehabilitaciju (ostvaruje se ako su ispunjeni uvjeti postojanja djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti i ako je ispunjen uvjet staža)

¹¹ Obvezni mirovinski fondovi (2018): Prvi, drugi i treći stup, Mirovinski sustav, [Internet], raspoloživo na: <http://www.pbzco-fond.hr/info-zona/mirovinski-sustav/1-2-3-stup/> [pristupljeno 15. 2. 2019.]

- Pravo na privremenu invalidsku mirovinu (stječe invalid rada koji se profesionalnom rehabilitacijom osposobio za rad, ali je nakon završene rehabilitacije dugotrajno, a najmanje 5 godina nezaposlen)
- Pravo na profesionalnu rehabilitaciju (osposobljavanje invalida rada za rad uz očuvanje preostale radne sposobnosti)
- Pravo na naknadu zbog tjelesnog oštećenja (u slučaju ozljede na radu ili profesionalne bolesti)
- Pravo na obiteljsku mirovinu (članovi obitelji umrlog osiguranika imaju pravo na obiteljsku mirovinu, ako je osiguranik navršio najmanje 5 godina staža osiguranja ili najmanje 10 godina mirovinskog staža ili ako je osiguranik ispunjavao uvjete mirovinskog staža za stjecanje prava na invalidsku mirovinu, ili ako je bio korisnik starosne, prijevremene starosne ili invalidske mirovine)
- Prava prema posebnim propisima (određene skupine osoba ostvaruju pravo iz mirovinskog osiguranja na temelju posebnih zakona, a to su djelatne vojne osobe, policijski službenici, ovlaštene službenici pravosuđa, zaposleni na poslovima razminiranja, hrvatski branitelji iz Domovinskog rata itd.) - Mirovinska prava osoba koje su radile u inozemstvu i EU (pravo na mirovinu osoba koje su radile u državama članicama Europske unije, može se ostvariti u svim državama članicama u kojima je osoba bila u osiguranju najmanje dvanaest mjeseci, te ako ispunjava i druge uvjete prema nacionalnim propisima tih država, npr. potrebne godine života)¹².

Mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti dio je sustava mirovinskog osiguranja u kojem se osiguranicima na načelima uzajamnosti i solidarnosti osiguravaju prava za slučaj starosti, smanjenja radne sposobnosti, djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti i tjelesnog oštećenja, a članovima njihovih obitelji prava u slučaju smrti osiguranika, odnosno korisnika prava.

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje nadležna je ustanova za ostvarivanje prava isključivo iz mirovinskog osiguranja na temelju generacijske solidarnosti (I. stup) i doplatka za djecu. U mirovinskom osiguranju na temelju generacijske solidarnosti obvezno su

¹²HZMO (2015): Mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti, I. Stup, Zagreb

osigurane sve radno aktivne osobe u radnom odnosu i osobe koje obavljaju samostalnu ili profesionalnu djelatnost i na temelju te djelatnosti su obuhvaćene obveznim mirovinskim osiguranjem. To su: zaposleni i s njima izjednačene osobe (osobe imenovane na određene dužnosti i drugo), pripadnici samostalnih djelatnosti (obrtnici, trgovci pojedinci, odvjetnici, javni bilježnici i drugo), osobe koje se stručno osposobljavaju za rad bez zasnivanja radnog odnosa, poljoprivrednici i neke ostale skupine osoba (njegovatelji HRVI, roditelj njegovatelj, članovi uprave trgovačkih društava, sportaši i drugo)¹³.

Za slučaj smanjene radne sposobnosti i tjelesnog oštećenja, zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti, osigurani su također učenici i studenti za vrijeme praktične nastave, osobe na izdržavanju kazne za vrijeme rada, osobe koje sudjeluju u spašavanju od elementarnih nepogoda i drugo. Svojstvo osiguranika uspostavlja se podnošenjem prijave na osiguranje. Prijavu podnosi poslodavac osiguranika ili osiguranik sam kada je on obveznik plaćanja doprinosa za mirovinsko osiguranje. Za naplatu doprinosa nadležno je Ministarstvo financija, odnosno Porezna uprava.

Prijava na obvezno mirovinsko osiguranje podnosi se područnoj službi Zavoda. Stupanjem na snagu novog Zakona o mirovinskom osiguranju i novog Pravilnika o vođenju matične evidencije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, od 1.siječnja 2014. svi poslodavci, odnosno drugi obveznici podnošenja prijave, s više od 3 osiguranika dužni su prijave podnositi elektroničkim putem¹⁴. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje od 1. srpnja 2013. godine osigurava elektroničko vođenje podataka o radno-pravnom statusu osiguranika - elektronički zapis, kao zamjenu za radnu knjižicu.

¹³HZMO (2015): Mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti, I. Stup, Zagreb

¹⁴ HZMO (2015): Mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti, [Internet], raspoloživo na: <http://www.mirovinsko.hr/UserDocImages/publikacije/brosure/2015/ISTUPwebiHRVATSKI.pdf> [pristupljeno 15. 7. 2019.]

3.2. Doprinosi za obvezno zdravstveno osiguranje

Pravo na zdravstvenu zaštitu obuhvaćenu obveznim zdravstvenim osiguranjem osigurava se pod jednakim uvjetima za sve osigurane osobe. Svaki građanin Republike Hrvatske obavezan je prijaviti se na obvezno zdravstveno osiguranje, kao i stranci s odobrenim stalnim boravkom, ako međunarodnim ugovorom o socijalnom osiguranju nije drugačije određeno. Na obvezno osiguranje prijavljuju se i stranci s privremenim boravkom u Hrvatskoj. Obvezno zdravstveno osiguranje pokriva 4,349.188 osoba¹⁵.

Dug je popis osiguranika koji se obvezno zdravstveno osigurava, a neki od njih su:

- osobe u radnom odnosu kod pravne ili fizičke osobe sa sjedištem u Republici Hrvatskoj
- osobe koje su izabrane ili imenovane na stalne dužnosti u određenim tijelima državne vlasti, odnosno jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, ako za taj rad primaju plaću,
- osobe s prebivalištem ili odobrenim stalnim boravkom u Republici Hrvatskoj zaposlene u drugoj državi članici ili trećoj državi koje nemaju zdravstveno osiguranje nositelja zdravstvenog osiguranja države članice ili treće države, odnosno koje nisu obvezno zdravstveno osigurane prema propisima države rada na način kako je to određeno propisima Europske unije, odnosno međunarodnim ugovorom
- članovi uprave trgovačkih društava i izvršni direktori trgovačkih društava, ako nisu obvezno zdravstveno osigurani po osnovi rada kod druge pravne ili fizičke osobe u Republici Hrvatskoj ili drugoj državi članici
- osobe koje se stručno osposobljavaju za rad bez zasnivanja radnog odnosa, odnosno koje se stručno osposobljavaju za rad uz mogućnost korištenja mjera aktivne politike zapošljavanja, sukladno posebnim
- propisima
- osobe koje na području Republike Hrvatske obavljaju gospodarsku djelatnost obrta i s obrtom izjednačenih djelatnosti, osobe koje samostalno u obliku slobodnog zanimanja

¹⁵ Wikipedija (2015): Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, [Internet], moguće pristupiti na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatski_zavod_za_zdravstveno_osiguranje [pristupljeno 15. 2. 2019.]

obavljaju profesionalnu djelatnost te osobe koje u Republici Hrvatskoj obavljaju djelatnost poljoprivrede i šumarstva kao jedino ili glavno zanimanje, ako su obveznici poreza na dohodak ili poreza na dobit i ako nisu osigurane po osnovi rada ili su korisnici prava na mirovinu, te mnogi drugi¹⁶.

Osobe koje ostvaruju primitke od kojih se prema porezu na dohodak utvrđuje drugi dohodak (primici ostvareni temeljem ugovora o djelu, autorskih honorara) prijavu na obvezno zdravstveno osiguranje podnose, te stječu status osiguranika, pod sljedećim uvjetima:

- ako ne ostvaruju pravo na obvezno zdravstveno osiguranje po drugoj osnovi,
- ako imaju prebivalište ili odobren stalni boravak u Republici Hrvatskoj i
- ako im je sukladno propisima o doprinosima za obvezna osiguranja uplaćen jednokratnom ili višekratnim uplatama u posljednjih pet godina doprinos za obvezno zdravstveno osiguranje najmanje u visini doprinosa obračunatog na najnižu osnovicu za obračun doprinosa za obvezno zdravstveno osiguranje za razdoblje od šest mjeseci¹⁷.

Djeca do navršene 18. godine života s prebivalištem, odnosno odobrenim stalnim boravkom u Republici Hrvatskoj osiguravaju se na obvezno zdravstveno osiguranje te stječu status osigurane osobe¹⁸.

Status osigurane osobe kao članovi obitelji osiguranika mogu steći:

- supružnik (bračni, izvanbračni, životni partner i neformalni životni partner sukladno propisima o obiteljskim odnosima i propisima koji uređuju životno partnerstvo osoba istog spola),
- djeca (rođena u braku, izvan braka ili posvojena, pastorčad i djeca u partnerskoj skrbi), te druga djeca bez roditelja, ako ih osiguranik uzdržava, na zahtjev osiguranika

¹⁶ HZZO (2013): Tko su osigurane osobe HZZO-a, [Internet], moguće pristupiti na: <http://www.hzzo.hr/obvezno-osiguranje/sto-je-obvezno-zdravstveno-osiguranje-i-tko-su-osigurane-osobe-hzzo-a/>, [pristupljeno 15. 2. 2019.]

¹⁷ HZZO (2013): Tko su osigurane osobe HZZO-a, [Internet], moguće pristupiti na: <http://www.hzzo.hr/obvezno-osiguranje/sto-je-obvezno-zdravstveno-osiguranje-i-tko-su-osigurane-osobe-hzzo-a/>, [pristupljeno 15. 2. 2019.]

¹⁸ Obvezni mirovinski fondovi (2018): Prvi, drugi i treći stup, Mirovinski sustav, [Internet], raspoloživo na: <http://www.pbzco-fond.hr/info-zona/mirovinski-sustav/1-2-3-stup/> [pristupljeno 15. 2. 2019.]

- roditelji (otac, majka, očuh, maćeha i posvojitelj) ako su istovremeno ispunjeni svi sljedeći uvjeti- da su nesposobni za samostalan život i rad, - da nemaju sredstava za uzdržavanje i - da ih osiguranik uzdržava.
- unuci, braća, sestre, djed i baka ako su istovremeno ispunjeni svi sljedeći uvjeti- ako su nesposobni za samostalan život i rad, - ako nemaju sredstava za uzdržavanje i - ako ih osiguranik uzdržava.

Osobe s prebivalištem, odnosno odobrenim stalnim boravkom u Republici Hrvatskoj, koje pravo na obvezno zdravstveno osiguranje ne mogu ostvariti prema jednoj od osnova predviđenih Zakonom (kao osiguranici, članovi obitelji osiguranika, prema propisima o socijalnoj skrbi ili prema nekoj drugoj osnovi) obvezne su se osigurati na obvezno zdravstveno osiguranje kao osigurane osobe, te su obveznici plaćanja doprinosa za obvezno zdravstveno osiguranje.

Osobe s prebivalištem, odnosno odobrenim stalnim boravkom u Republici Hrvatskoj koje su nesposobne za samostalan život i rad i nemaju sredstava za uzdržavanje imaju pravo na obvezno zdravstveno osiguranje kao osigurane osobe osnovom rješenja koje donosi ured državne uprave nadležan za poslove socijalne skrbi, ako pravo na obvezno zdravstveno osiguranje ne mogu ostvariti po drugoj osnovi.

Obvezni su se osigurati na obvezno zdravstveno osiguranje sljedeće pravne i fizičke osobe:

- učenici i studenti na redovitom školovanju prema propisima o redovitom školovanju u Republici Hrvatskoj za vrijeme praktične nastave, za vrijeme stručne prakse, stručnih putovanja, odnosno za vrijeme rada putem posrednika pri zapošljavanju učenika i studenata
- osobe koje je Hrvatski zavod za zapošljavanje uputio na obrazovanje koje organizira, odnosno za koje troškove snosi Hrvatski zavod za zapošljavanje
- djeca sa smetnjama u tjelesnom i duševnom razvoju na praktičnoj nastavi ili na obveznom praktičnom radu u pravnoj osobi za osposobljavanje
- osobe koje pomažu redarstvenim službama u obavljanju poslova iz njihove nadležnosti,

- osobe koje sudjeluju u akcijama spašavanja ili u zaštiti i spašavanju u slučaju prirodnih i drugih nepogoda
- osobe koje na poziv državnih i drugih ovlaštenih tijela obavljaju dužnosti u interesu Republike Hrvatske
- sportaši, treneri ili organizatori u sklopu organizirane amaterske sportske aktivnosti
- osobe koje kao pripadnici Hrvatske gorske službe spašavanja ili roniaci obavljaju zadatke spašavanja života ili otklanjanja, odnosno sprječavanja opasnosti koje neposredno ugrožavaju život ili imovinu građana, i drugi¹⁹.

3.3. Doprinosi za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje

Doprinos za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje obračunava se i plaća po zakonom propisanoj stopi na uplatni račun doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje²⁰.

REGOS je dužan iz registra o prikupljenim i obrađenim podacima ustrojiti i voditi evidencije o doprinosu za mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje, koje moraju sadržavati najmanje sljedeće stavke:

- identifikator obrasca koji sadrži podatke o obračunatoj obvezi
- podatak o vrsti obračuna/ispravka
- matični podaci obveznika
- matični podaci osiguranika
- iznos obračunatog doprinosa za obveznika
- iznos obračunatog doprinosa po osiguranicima
- datum ispisa pogrešaka s obrasca koji sadrži podatke o obračunatoj obvezi
- datum izvršene uplate

¹⁹ HZZO (2013): Tko su osigurane osobe HZZO-a, [Internet], moguće pristupiti na: <http://www.hzzo.hr/obvezno-osiguranje/sto-je-obvezno-zdravstveno-osiguranje-i-tko-su-osigurane-osobe-hzzo-a/>, [pristupljeno 15. 2. 2019.]

²⁰ Zakon HR (2019): Zakon o doprinosima, [Internet], raspoloživo na: <https://zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosima> [pristupljeno 16. 2. 2019.]

- iznos uplaćenog doprinosa
- datum povezivanja podatka o obračunatoj obvezi s podatkom o uplati doprinosa
- datum raspoređivanja sredstava s prolaznog računa²¹

REGOS je dužan zabilježiti i trajno čuvati provedene radne postupke u registru, a sve naknadne promjene, s datumom promjene, povezati s prethodno zabilježenim podacima koji ostaju trajno u registru²².

²¹ NN (2003): Pravilnik o (načinu plaćanja doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje, [Internet], raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_05_90_1147.html, [pristupljeno 16. 2. 2019.]

²² Zakon HR (2019): Zakon o doprinosima, [Internet], raspoloživo na: <https://zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosima> [pristupljeno 16. 2. 2019.]

4. PROMJENE U STRUKTURI HRVATSKOG MIROVINSKOG SUSTAVA TIJEKOM GODINA

Najvažnija je funkcija mirovinskog sustava da pojedincima i njihovim obiteljima posluži kao mehanizam koji će im omogućiti raspodjelu potrošnje tijekom cijelog životnog vijeka, posebno nakon razdoblja zaposlenosti, u slučaju invaliditeta ili pak gubitka hranitelja, dakle kada osiguranici i od njih uzdržavani članovi nisu u stanju zarađivati sredstva za život. Mirovine također predstavljaju važan oblik individualne i nacionalne štednje koja je važna kako za same građane tako i za društvo u cjelini. Nadalje, mirovine imaju bitnu funkciju u održanju solidarnosti unutar društva.

Ukratko, mirovinski je sustav civilizacijsko dostignuće bez kojeg je nemoguće funkcioniranje modernog društva. Značenje je mirovinskog sustava u tome što on bitno utječe na ekonomsku sudbinu većine ljudi. Za mirovine se iz nacionalnog dohotka izdvajaju ogromna sredstva, a mirovinski fondovi u mnogim zemljama raspolažu s velikim kapitalom.

Skrb o starima i nemoćnima, uostalom, kao i skrb o djeci, u tradicionalnom je društvu isključivo obveza obitelji, odnosno srodničke skupine. U mnogim našim krajevima, posebno u nekadašnjoj Vojnoj krajini, u predindustrijsko su doba skrbničku funkciju nad starima i nemoćnima obavljale kućne zadruge, koje su imale velik broj članova te visoko razvijenu solidarističku svijest (Puljiz, 1992.). Takva je danas situacija u mnogim nerazvijenim zemljama. Prema podacima Svjetske banke, u svijetu se krajem prošlog stoljeća u obiteljima, odnosno srodničkim skupinama, zbrinjavalo oko 70% svih starih ljudi. Riječ je o neformalnom zbrinjavanju starih i nemoćnih ljudi. S druge strane, u razvijenim dijelovima svijeta razvijeni su mirovinski sustavi kao formalni oblik zbrinjavanja starih ljudi i drugih uzdržavanih osoba.

Primjera radi, u sedam razvijenih zemalja svijeta je samo 23% ljudi starijih od 65 godina početkom devedesetih godina prošlog stoljeća živjelo zajedno sa svojom djecom (World

Bank, 1994.). Izdvajanje starih ljudi posljedica je procesa individualizacije, odnosno disolucije obitelji koji je znatno uznapredovao u razvijenom dijelu svijeta²³.

4.1. Počeci mirovinskog sustava u RH

Prvo mirovinsko osiguranje, utemeljeno na doprinosima radnika i poslodavaca, mirovinskim fondovima i tripartitnom upravljanju, uvedeno je u Njemačkoj 1889. godine u okviru tzv. bismarckovskih reformi. Socijalno se zakonodavstvo iz Njemačke proširilo na druge, prije svega kontinentalne, europske zemlje, pa je krajem 19. i početkom 20. stoljeća preko Austrije, u početnim svojim oblicima, dospjelo u hrvatska područja. Prve mirovine u našim krajevima dodjeljivane su pojedinim kategorijama državnih službenika ili pak vojnika, odnosno članovima njihovih obitelji.

Prve mirovine u našim krajevima dodjeljivane su pojedinim kategorijama državnih službenika ili pak vojnika, odnosno članovima njihovih obitelji. Tako Nikola Škrlec Lomnički, najviši državni dužnosnik u službi carice Marije Terezije u drugoj polovini 18. stoljeća u hrvatskim krajevima, u svom Projectumu legumu spominje tzv. udovičke blagajne iz kojih se trebaju plaćati mirovine siromašnim udovicama nižih državnih službenika. Udovice plemića, koji su kao posebno dodijeljenu im čast od strane vladara obavljali javnu službu, ne trebaju primati mirovinu jer, budući da su plemenitog roda, imaju feudalne posjede i povlastice, pa im nije potrebna državna potpora ²⁴.

Godine 1870. u Narodnim novinama objavljen je zakonski članak „U pogledu mirovinah organah središnje vlade faktično obavljavše od god. 1849. do god. 1867. ...“ kojim je uređeno mirovinsko osiguranje državnih službenika i podvornika kao i članova njihovih obitelji. Također vrijedi podsjetiti da je dva desetljeća prije toga, 1850., utemeljena „Zaklada Jelačić-Bana“ s ciljem da bude „...na potpori vojnikah, koji su u godinama obnemogli i siromašnih obitelji onih vojnikah koji su istih godina pred neprijateljem pali ili usljed ratne službe umrli a

²³ Puljiz, Vlado et. al. (2005): Socijalna politika: povijest, sustavi, pojmovnik. Zagreb: Pravni fakultet, str. 165

²⁴ Jelčić B. (1964): O doprinosima, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 3-4, Zagreb, str. 262.-275.

rodom su iz kraljevinah: Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, iz srbske Vojvodine i iz vojničke krajine“.

Poticaj za nastanak mirovinskog osiguranja bilo je osnivanje udruga uzajamne pomoći, tzv. „bratinskih blagajni“. Bratinske su blagajne oblik zajedničkih udruga, koje su u europskim zemljama prethodile nastanku mirovinskog, invalidskog i drugih oblika socijalnog osiguranja. Prvi su ih organizirali rudari, a prva takva rudarska bratinska blagajna u Hrvatskoj bila je osnovana 1833. u Rudama kod Samobora. Kod Drniša, u Dalmaciji 1880. utemeljena je pak bratinska blagajna u rudniku Monte Promina²⁵. I u drugim mjestima Hrvatske, osnivane su rudarske bratinske blagajne, a njihovo osnivanje potaknuo je austrijski rudarski zakon iz 1854. godine.

Zakon je vlasnike rudnika obvezao na osiguranje rudara od nesreće na poslu i u vrijeme starosti. Njime je bilo propisano da trećinu doprinosa u bratinske blagajne uplaćuju poslodavci, a dvije trećine radnici. Hrvatske banke, prvenstveno one sa sjedištem u Zagrebu, prije Prvog svjetskog rata također su organizirale vlastite zaklade iz kojih su svojim namještenicima osiguravale mirovine. Takva su socijalna davanja imala različite nazive. Tako su u biti mirovinama nazivana davanja koja su ostvarivali javni i državni službenici, a »rente i potpore« dobivali su drugi službenici. Za slučaj invalidnosti uslijed nesreće na poslu, davale su se rente. U slučaju starosti i iznemoglosti isplaćivane su potpore. Tijekom Prvog svjetskog rata zbog velike inflacije, a potom i zbog propasti Austro-Ugarske Monarhije, mirovinski su fondovi osiguranja radnika i službenika uglavnom propali²⁶.

4.2. Mirovinski sustav između dva svjetska rata, te do Domovinskog rata

Stvaranjem Države Hrvata, Srba i Slovenaca, nakon uvođenja diktature kralja Aleksandra 1929. godine nazvane Jugoslavijom, nastaje novo razdoblje u razvoju hrvatskog mirovinskog osiguranja. U tom je vremenu najvažniji događaj bio usvajanje Zakona o socijalnom osiguranju radnika 1922. godine.

²⁵ Moje vrijeme (2018): Prve mirovine bile su potpore za udovice, branitelje i službenike, [Internet], taspoločivo na: <https://www.mojevrijeme.hr/magazin/2018/03/mirovine-su-isprva-bile-potpore-za-udovice-i-isluzene-vojnike/>, pristupljeno [15. 7. 2019.]

²⁶ Puljiz, Vlado et. al. (2005): Socijalna politika: povijest, sustavi, pojmovnik. Zagreb: Pravni fakultet, str. 166

Zakonom o socijalnom osiguranju iz 1922. propisano je jedinstveno obvezno osiguranje radnika od glavnih socijalnih rizika (bolest, starost, nesreća na poslu) osim rizika nezaposlenosti. Zakon je bio smatran jednim od najnaprednijih propisa te vrste u Europi²⁷.

Na području cijele države uvedeno je obvezno mirovinsko osiguranje radnika kojim su bili pokriveni rizici invalidnosti, starosti i smrti. Predviđeno je da se mirovinski fondovi financiraju doprinosima radnika i poslodavaca. Zbog provedbe Zakona o socijalnom osiguranju u Zagrebu je osnovan Središnji ured za osiguranje radnika. Mirovinsko se osiguranje financiralo doprinosima, a plaćali su ih poslodavci i radnici. Taj iznos bio je od 3% na osiguranu osnovicu. Primjenjivalo se načelo kapitalizacije. Dobna granica za starosnu mirovinu bila je 70 godina. Zatim, drugi uvjet za stjecanje mirovine bila je nesposobnost za ostvarivanje trećine zarade zdravih osoba istog statusa. Predviđeno je da nadzor nad provođenjem zakona obavlja ministar socijalne politike.

Zakon o socijalnom osiguranju iz 1922. u svoje je vrijeme bio relativno napredan, no zbog teških gospodarskih prilika, koje su vladale u tadašnjoj državi te zbog nesposobnosti vlasti da uspostavi funkcionalan sustav financiranja i upravljanja mirovinskim fondovima, zakon nije proveden sve do 1937., kada je, nakon pritiska sindikalnih organizacija te Središnjeg ureda socijalnog osiguranja u Zagrebu, započela njegova primjena. Neki autori to pak obrazlažu masovnim suprotstavljanjem poslodavaca obvezi uplate doprinosa pod izgovorom gospodarskog sloma²⁸.

Osim mirovinskog osiguranja radnika, također se uspostavlja mirovinsko osiguranje službenika. Ono se kao obvezno osiguranje primjenjivalo u Dalmaciji koja je prije Prvog svjetskog rata pripadala austrijskom dijelu dvojne monarhije, a središnja institucija upravljanja bio je Penzioni zavod za službenike sa sjedištem u Ljubljani. Zakonodavstvo o mirovinskom osiguranju službenika oslanjalo se na austrijsku pravnu tradiciju. Mirovinsko osiguranje službenika je u godini 1933. prošireno na područje cijele Jugoslavije, ali je bilo ostavljeno slobodnom izboru. Penzioni zavod za službenike u Ljubljani ostao je središnja institucija. Mirovinsko osiguranje rudara, oslonjeno na tradiciju rudarskih bratinskih blagajni, provodilo se odvojeno.

²⁷Vukorepa, Ivana (2012); Mirovinski sustavi: kapitalno financiranje kao čimbenik socijalne sigurnosti. Zagreb: Pravni fakultet, str. 67

²⁸ Lakičević, Dušan.(2012): Uvod u socijalnu politiku, op. cit., str. 359

Također, postojalo je još nekoliko profesionalnih oblika mirovinskog osiguranja, namijenjenih pojedinim kategorijama zaposlenika, kao što su banovinski činovnici, radnici zaposleni u prometu, zaposleni kod vojske, općinski službenici, novinari, trgovci, obrtnici i drugi. Tijekom Drugog svjetskog rata nastavljena je provedba zakona o mirovinskom osiguranju radnika. U tzv. Nezavisnoj Državi Hrvatskoj usvojen je Zakon o osiguranju radnika koji je u stvari bio adaptirani zakon iz 1922. Bivši Središnji ured za osiguranja radnika pretvoren je u Središnjicu osiguranja radnika u Zagrebu. Organizacija mirovinskog osiguranja nije doživjela neke značajnije promjene. U svibnju 1941. godine zaključen je prvi međunarodni ugovor o socijalnom osiguranju s Njemačkom s ciljem zaštite tamo zaposlenih hrvatskih radnika.

Usljed ratnih okolnosti zakoni o socijalnom osiguranju bili su slabo primjenjivani, pa im je domet, u prostoru i vremenu, bio ograničen. Može se zaključiti da je osnovno obilježje mirovinskog osiguranja u razdoblju između dva svjetska rata bila njegova podijeljenost, u pogledu uvjeta za ostvarivanje pojedinih davanja u pogledu nastanka pojedinog slučaja invalidnosti, starosti i smrti, no i u pogledu obuhvata pojedinih skupina osiguranika i, konačno, načina financiranja osiguranja pojedine skupine osiguranika. Nadalje, postojao je veliki raskorak između normativne razine mirovinskog osiguranja te njegove praktične primjene. Velike su razlike bile u razvijenosti i pravnim tradicijama pojedinih dijelova tadašnje države, tako da su se one odrazile na regulaciju i praksu socijalnog osiguranja Jugoslavija je, a i Hrvatska kao njena sastavnica, između dva svjetska rata bila pretežno seljačka zemlja s malim brojem zaposlenih u industriji pa je problem socijalnog osiguranja radnika bio na periferiji interesa vladajućih elita. Tako se činilo da je od mirovinskog osiguranja radnika bio važniji problem seljačkih dugova²⁹.

U Hrvatskoj, nakon Drugog svjetskog rata, mirovinski se sustav razvijao vrlo dinamično. Godine 1946. donesen je Zakon o socijalnom osiguranju radnika, namještenika i službenika. Zakon je stupio na snagu početkom 1947. Godine. Državni zavod za socijalno osiguranje, u čijoj je nadležnosti bilo mirovinsko osiguranje, dospijeva pod neposrednu državnu kontrolu u djelokrugu saveznog ministra rada. Zaposlenici plaćaju doprinose koji se slijevaju u državni proračun, iz kojeg se pak financiraju mirovine kao i druga socijalna davanja. Na djelu je

²⁹ Puljiz, V. (2007): Hrvatski mirovinski sustav : korijeni, evolucija i perspektive, Rev. soc. polit., god. 14, br. 2, Zagreb, str. 168

centralizacija i prikupljanje i raspodjele sredstava za socijalne namjene. Broj je umirovljenika neposredno nakon rata bio neznatan, godine 1946. ukupno ih je 10 104 (među njima najviše invalidskih), da bi se u 1950. povećao na 67 771. Točnije, to znači da je na oko devet zaposlenih osiguranika bio jedan umirovljenik³⁰.

Postupna decentralizacija kao i uvođenje samoupravnih elemenata u upravljanje mirovinskom osiguranju i fondovima započinje u pedesetim godinama. Primjerice 1952., u republikama se formiraju zavodi za socijalno osiguranje. Njima upravljaju skupštine i samoupravna tijela koje čine predstavnici zaposlenika i uprava poduzeća. Mirovine se financiraju doprinosima zaposlenih, a država subvencionira pojedine kategorije osiguranika, kao što su pripadnici vojske i policije.

U razdoblju do 1957. sredstva za financiranje mirovina i visina doprinosa određuju se Saveznim društvenim planom. Do odvajanja zdravstvenog osiguranja u zasebnu granu socijalnog osiguranja, došlo je 1954. što je bilo važno za daljnji razvoj mirovinskog osiguranja.

Zajednice socijalnog osiguranja osnivaju se kao samoupravne organizacije na razini općina, republika i federacije. Stvaraju se zavodi za mirovinsko osiguranje te fondovi mirovinskog i invalidskog osiguranja. Važna novina u mirovinski sustav unesena je 1964. kad je definirana zakonska mogućnost dobrovoljnog mirovinskog osiguranja onih kategorija građana koje do tada nisu bile obuhvaćene obveznim mirovinskim osiguranjem zaposlenih u socijalističkom sektoru. 13 Mirovinski sustav toga doba, premda se i dalje najvećim dijelom financira iz doprinosa na neto plaće radnika, napušta plaću kao dotadašnji osnovni element određivanja mirovine, pa se težište prebacuje na stručnu spremu i radni staž³¹. Nadalje, godine 1969. formira se „Zajednica invalidsko-mirovinskog osiguranja samostalnih zanatlija, ugostitelja i prijevoznika“.

³⁰ Puljiz, Vlado et. al. (2005): Socijalna politika: povijest, sustavi, pojmovnik. Zagreb: Pravni fakultet, str. 168

³¹ Prema HZMO (2002.): Osamdeset godina mirovinskog osiguranja u Hrvatskoj. Zagreb: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, str. 24-27, 28, 41

Mirovine se financiraju doprinosima osiguranika, a država pomaže financiranjem. Godine 1980. utemeljeno je mirovinsko osiguranje individualnih poljoprivrednika kojim upravlja „Samoupravna interesna zajednica mirovinskog i invalidskog osiguranja poljoprivrednika“. Poljoprivrednici doprinose plaćaju na osnovi katastarskog prihoda i ostalih prihoda dok država sufinancira mirovine pojedinih kategorija umirovljenika. Usvajanje Ustava iz 1974. te Zakona o udruženom radu iz 1976. vodi do daljnje decentralizacije socijalnog i sustava mirovinskog osiguranja. Dakle, postoje mnoge promjene koje se tiču prava umirovljenika u socijalističkom razdoblju, a koje se odnose na način financiranja, obračun mirovina, mirovinski staž potreban za ostvarenje mirovinskih prava i slično.

Tablica 1: Broj osiguranika i umirovljenika u razdoblju od 2008. do 2018.

Godina	Broj osiguranika	Broj umirovljenika	Omjer
2008.	1604848	1148290	1,4
2009.	1530233	1173814	1,3
2010.	1475363	1200386	1,23
2011.	1468133	1213121	1,21
2012.	1432740	1217692	1,18
2013.	1400631	1190815	1,18
2014.	1397400	1223738	1,14
2015.	1413637	1228020	1,15
2016.	1440188	1233375	1,17
2017.	1475044	1232651	1,2
2018.	1506912	1236258	1,22

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje i njegovi pravni prednici; godišnji izvještaji. Citirano prema HZMO (2019: str. 115.)

Budući da je kriza nastupila početkom 2008. godine, sasvim je bilo za očekivati da će se broj zaposlenih (osiguranika) osjetno smanjiti. Omjer broja osiguranika i broja umirovljenika nastavlja trend pada sve do 2015. godine kada postupno počinje rasti sve do danas.

Tablica 2: Korisnici mirovina prema vrstama mirovina i županijama koji su pravo na mirovinu ostvarili prema zakonu o mirovinskom osiguranju

Red. broj	Županija	Vrste mirovina							
		UKUPNO		Starosna mirovina*		Invalidska mirovina*		Obiteljska mirovina	
		Broj korisnika	Prosječna mirovina	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Broj korisnika	Prosječna mirovina
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Zagrebačka	70211	2.554,57	49476	2.749,80	8345	2.106,78	12390	2.076,58
2.	Krapinsko-zagorska	32605	2.283,95	19032	2.534,53	6472	1.962,79	7101	1.905,08
3.	Sisačko-moslavačka	40051	2.434,62	26349	2.622,18	4330	2.105,92	9372	2.059,18
4.	Karlovačka	32369	2.435,04	23514	2.573,70	2721	2.137,55	6134	2.035,43
5.	Varaždinska	41581	2.369,61	27945	2.579,12	6541	1.933,71	7095	1.946,27
6.	Koprivničko-križevačka	27510	2.196,92	18733	2.328,71	3602	2.033,52	5175	1.833,56
7.	Bjelovarsko-bilogorska	27362	2.226,80	18632	2.362,21	3164	2.029,29	5566	1.885,78
8.	Primorsko-goranska	81502	2.990,59	61839	3.141,35	5979	2.209,71	13684	2.650,48
9.	Ličko-senjska	12665	2.173,95	8523	2.282,81	1218	2.164,79	2924	1.860,43
10.	Virovitičko-podravsk	17354	2.154,45	11068	2.307,40	2140	2.012,72	4146	1.819,31
11.	Požeško-slavonska	16734	2.140,26	10723	2.312,17	2482	1.912,97	3529	1.777,75
12.	Brodsko-posavska	30766	2.237,79	19582	2.425,97	3662	1.941,24	7522	1.892,28
13.	Zadarska	38879	2.519,81	28311	2.644,36	3352	2.164,76	7216	2.196,07
14.	Osječko-baranjska	65204	2.421,22	43297	2.621,53	8003	1.988,58	13904	2.046,46
15.	Šibensko-kninska	27018	2.471,99	17996	2.653,85	2759	2.105,25	6263	2.110,99
16.	Vukovarsko-srijemska	35058	2.246,59	23029	2.400,20	4131	2.008,13	7898	1.923,43
17.	Splitsko-dalmatinska	103010	2.624,01	68942	2.869,86	14628	1.999,72	19440	2.221,91
18.	Istarska	54329	2.859,60	40985	3.023,04	4262	2.172,78	9082	2.444,35
19.	Dubrovačko-neretvanska	28502	2.719,82	21326	2.876,54	2155	2.078,66	5021	2.329,34
20.	Međimurska	24397	2.137,24	16904	2.298,04	3438	1.813,44	4055	1.741,41
21.	Grad Zagreb	194934	3.224,92	150734	3.421,80	18036	2.198,69	26164	2.798,13
UKUPNO		1002041	2.643,34	706940	2.849,30	111420	2.062,31	183681	2.203,10
	Isplata u republike bivše SFRJ	117317	1.050,41	77076	1.039,89	6475	998,91	33766	1.084,31
	Isplata u inozemstvo (bez republika bivše SFRJ)	28781	728,49	23327	709,72	1125	759,40	4329	821,57
SVEUKUPNO		1148139	2.432,57	807343	2.614,74	119020	1.992,14	221776	2.005,79

IZVOR: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje i njegovi pravni prednici; godišnji izvještaji. Citirano prema HZMO (20019 : 109)

Najveći ukupan broj korisnika mirovina prema županijama koji su pravo na mirovinu ostvarili prema Zakonu o mirovinskom osiguranju pripada gradu Zagrebu, zatim Splitsko-dalmatinskoj županiji te Primorsko-goranskoj i Zagrebačkoj. Sudionici i žrtve rata ostvaruju prava u mirovinskom sustavu, što se može vidjeti po velikom broju invalidskih i obiteljskih mirovina u njihovom ukupnom broju. Moglo bi se reći da funkcioniranje postaje više autonomno. Način upravljanja fondovima i financiranja mirovina koji se temelji na doprinosima, u Hrvatskoj je bio bliži zapadnim mirovinskim modelima.

Upravo su na taj način nastala dva nova sustava mirovinskoga osiguranja. Od radničkog osiguranja razlikovali su se po visini i načinu plaćanja doprinosa. Također, iznos mirovina bio je znatno niži od iznosa koji su ostvarivali osiguranici radničkog osiguranja.

Bilo ga je dosta lako uspostaviti s obzirom na to da se radilo o mirovinskom sustavu tekuće raspodjele. Broj umirovljenika nije bio velik, a s druge strane, broj osiguranika svake se godine sve više povećavao. Ipak, mirovinski sustav razvijao se pa je i broj umirovljenika bio sve veći. Pred kraj socijalističkog razdoblja, osamdesetih godina, došlo je do pogoršanja omjera umirovljenika i osiguranika. Gospodarska i financijska kriza u zemlji te smanjena mogućnost zapošljavanja dovela je do financijske krize mirovinskog sustava³². Tu se, naime, opet javlja paradoks. Upravo u tom razdoblju, koje je obilježila velika gospodarska recesija, mirovine su dosegle najveću razinu u odnosu na plaće zaposlenika. Moglo bi se zaključiti kako je to bila svojevrsna nepravilnost u razvoju sustava, koja je zapravo najavljivala početak mirovinske krize, koja će snažno zaživjeti u devedesetim godinama obilježenim ratom.

4.3. Mirovinski sustav od Domovinskog rata do danas

U prosincu 1990. usvojen je Ustav Republike Hrvatske u kojem je mirovinsko osiguranje zajamčeno kao pravo zaposlenih kao i članova njihovih obitelji na socijalno osiguranje i socijalnu sigurnost. Nakon toga došlo je i do izmjene Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju te Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju individualnih poljoprivrednika. Republički fondovi za mirovinsko osiguranje zamijenili su samoupravne interesne zajednice. Nakon stjecanja neovisnosti nije bilo nekih novosti u mirovinskim zakonima već su na snazi bile odredbe ranijih zakona i propisa. U Hrvatskoj je nakon Drugog svjetskog rata na snazi mirovinski sustav međugeneracijske solidarnosti, koji podrazumijeva da aktivni osiguranici, odnosno njihova poduzeća i druge pravne osobe, plaćaju doprinose kojima se financiraju mirovine aktualnih umirovljenika.

³² Puljiz, V. (2007): Hrvatski mirovinski sustav : korijeni, evolucija i perspektive, Rev. soc. polit., god. 14, br. 2, Zagreb, str. 169.

Što se tiče privatizacije hrvatskih državnih poduzeća u devedesetim godinama, mirovinski je sustav sudjelovao kroz prijenos dionica i udjela u vlasništvu 1 365 trgovačkih društava u mirovinske fondove. Nominalna vrijednost prenesenih sredstava dosegla je 4,2 milijarde njemačkih maraka. Vrijednost portfelja prenesenog mirovinskim fondovima u narednim je godinama nominalno pala na 2,02 milijarde njemačkih maraka što su zapravo odredile tadašnje nepovoljne prilike, nesređenost portfelja, veliki broj stečajeva poduzeća, a naposljetku i loše upravljanje dobivenim sredstvima. Iz tog razloga nije predstavljala značajniju vrijednost u ukupnim sredstvima koja su bili namijenjenim mirovinama³³. Novi mirovinski sustav od 1999. godine sastojao se od samo I. mirovinskog stupa međugeneracijske solidarnosti. Stup je bio u nadležnosti države i obvezan za sve zaposlenike.

2002. godine uvedena je štednja u drugom i trećem mirovinskom stupu. Time je nastao obvezni (štednja u prvom i drugom stupu) ili dobrovoljni mirovinski sustav (štednja u trećem stupu) ovisno o tome obvezuje li država osiguranike na plaćanje doprinosa iz kojih se financiraju mirovine. Takav sustav osigurava mirovina iz tri različita izvora čime se povećava očekivana visina mirovine i smanjuje rizik te fleksibilnost odlaska u mirovinu kroz dodatnu dobrovoljnu štednju.

Osnovna načela I. stupa su solidarnost (socijalna preraspodjela u korist određenih skupina i zaštita korisnika s niskim mirovinama putem prava na najnižu mirovinu) i uzajamnost (ovisnost visine mirovine o dužini staža i visini plaća)³⁴. Preko navedenih načela, „osiguranicima se obvezno osiguravaju prava za slučaj starosti i invalidnosti, a članovima njihovih obitelji prava za slučaj smrti osiguranika i korisnicima mirovine pravo na osnovnu, starosnu, prijevremenu, invalidsku, obiteljsku ili najnižu mirovinu“.

Drugi stup je obavezno mirovinsko osiguranje koji je uveden 1. siječnja 2002. godine na temelju individualne kapitalizirane štednje. Osiguranje je obvezno za sve osiguranike mlađe od 40 godina. Prema Zakonu o doprinosima, 2017.: čl. 13. stavka 2. „iz bruto plaće svakog

³³ Puljiz, V. (2007): Hrvatski mirovinski sustav : korijeni, evolucija i perspektive, Rev. soc. polit., god. 14, br. 2, Zagreb, str. 182

³⁴ Ministarstvo rada i mirovinskog sustava (2013): Prijedlog iskaza o procjeni učinka nacrta prijedloga zakona o mirovinskom osiguranju, Zagreb

osiguranika uplaćuje se 5% doprinosa u obvezni mirovinski fond koji je osiguranik sam odabrao³⁵.”

Izbor obveznog mirovinskog fonda obavlja se isključivo u poslovnica FINA-e na šalteru Središnjeg registra osiguranika– REGOS-a. REGOS ustanova je osnovana Uredbom Vlade RH, s ciljem tehničke podrške II. stupu mirovinskog osiguranja. Prve generacije žena osiguranika II. stupa u mirovinu će od 2019., a muškaraca od 2022. godine. Nekim umirovljenicima ovog stupa već se isplaćuju mirovine, jer su ljudi do 50 godina mogli izabrati II. stup još 2002. godine što znači da sada imaju oko 64 ili 65 godina i mirovina iz ovog stupa im se isplaćuje.

III. stup je uveden 1. siječnja 2002. Prema Zakonu o mirovinskom osiguranju, 2017.: čl. 1. stavka 3. „on čini dobrovoljno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje³⁶“. Član fonda može biti svaka fizička osoba koja je na temelju ugovora pristupila dobrovoljnom mirovinskom fondu. U taj fond mogu se uključiti svi građani s prebivalištem u RH, bez obzira na broj godina, zdravstveno stanje te jesu li ili nisu u radnom odnosu „, Visinu mirovine određuje visina mjesečnih uloga koji će se uplaćivati na poseban račun u dobrovoljnim mirovinskim fondovima. Uplaćena sredstva fond ulaže na tržištu i ostvaruje dobit.“ (RMF, 2018.)³⁷

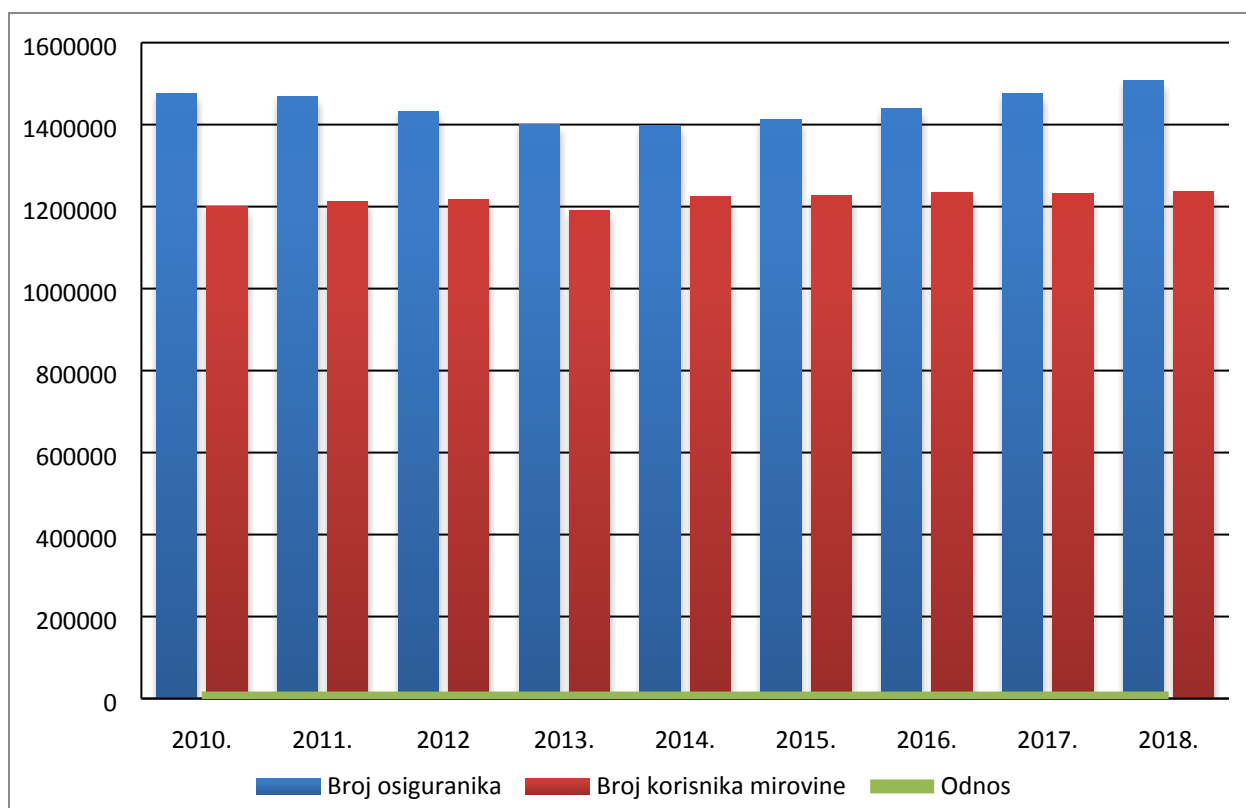
Mirovinski fondovi (posebna vrsta investicijskih fondova) su štedne organizacije u kojima se novčana sredstva pribavljaju uplatama, odnosno doprinosima članova za njihova radnog vijeka. Poslije odlaska člana u mirovinu, obećana mu je redovna mjesečna isplata svojih ušteđenih sredstava zajedno s prinosima. Mirovinski fondovi u RH su utemeljeni mirovinskom reformom 2002. godine, a započeli su sa radom 30.4. 2002. godine³⁸.

³⁵ Zakon HR (2019): Zakon o doprinosima, [Internet], raspoloživo na: <https://zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosima> [pristupljeno 16. 6. 2019.]

³⁶ Zakon HR (2019): Zakon o doprinosima, [Internet], raspoloživo na: <https://zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosima> [pristupljeno 16. 6. 2019.]

³⁷ Ministarstvo rada i mirovinskog sustava (2018): Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama zakona o mirovinskom osiguranju, [Internet], raspoloživo na: <https://vlada.gov.hr/UserDocImages/2016/Sjednice/2018/10%20listopad/119%20sjednica%20VRH/119%20-%201.pdf> [pristupljeno 16. 6. 2019.]

³⁸ Ilek, M. (2017): Održivost hrvatskog mirovinskog sustava, Požega, str. 14

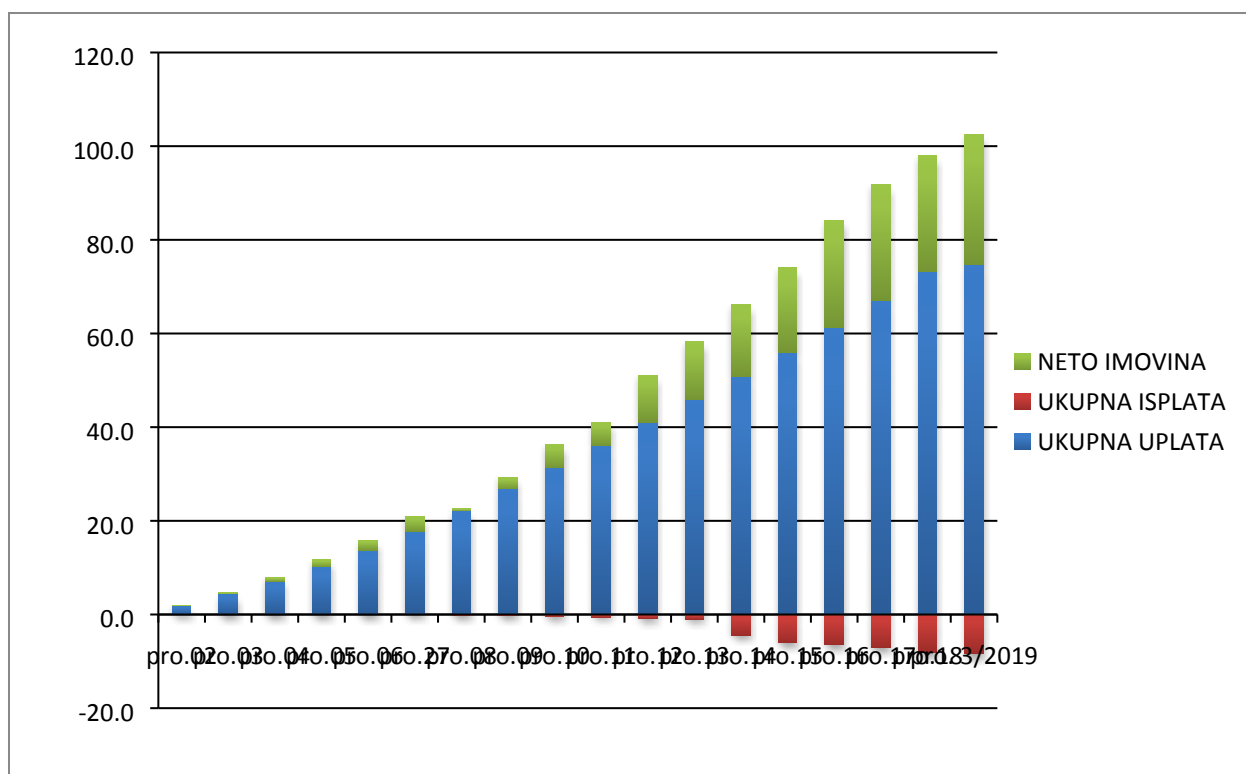

Grafikon 1: Broj osiguranika i broj korisnika mirovine od 2010. – 2018.

IZVOR: HZMO, 2019. godina

Ukupan broj osiguranika i broja korisnika mirovine od 2010. do 2019. godine stalno se mijenjano ne kontinuiranim tempom. Od 2014. godine zabilježen je rast broja osiguranika i korisnika mirovine koji svoj trend rasta nastavlja sve do danas. Na kraju 2018. godine u RH bilo je 1 506 912 osiguranika i 1 236 258 korisnika mirovine.

I tu dolazimo do problema našeg mirovinskog sustava. Država je ukinula poticaje za zapošljavanje, nametnula je široki spektar poreza, broj nezaposlenih je u porastu, teško je naći posao itd. Upravo zbog tih i sličnih razloga sve se veći broj mladih pa i ljudi u srednjim godinama odlučuju na odlazak iz RH u potrazi za boljim životom, što bi, ako se ovaj trend nastavi moglo rezultirati većim brojem umirovljenika nego brojem osiguranika.

Grafikon 2: Neto imovina obveznog mirovinskog osiguranja, 2002.-2019. (3 mjesec) u milijardama HRK.

IZVOR: HANFA, 2019.

Grafikon 2. prikazuje neto imovinu, ukupne isplate i uplate obveznih mirovinskih fondova. U drugi stup je do danas uplaćeno gotovo 75 milijardi HRK, kojem kada se pridodaju prinosi koji su fondovi ostvarili ulaganjem, proizlazi da je ukupna imovina veća od 100 milijardi HRK.

Hrvatska mirovinska reforma je pokrenuta prvenstveno kako bi mlađi osiguranici osigurali svoju mirovinu. Svi koji su 2001. godine bili mlađi od 40 godina morali su ući u drugi stup, dok su oni između 40 i 50 godina imali pravo izbora hoće li ući u taj stup. Upravo je to razlog zašto su fondovi imali rastući trend punjenja. Nekoliko godina unatrag, započela je značajnija isplata mirovina iz drugog stupa za osiguranike koji iz tog stupa stječu uvjete za odlazak u mirovinu. S vremenom se očekuje da će se rast imovine fondova stabilizirati kao i rast isplata.

Tablica 3: Pravo na starosnu imovinu

STAROSNA (najmanje 15 godina staža)			MIROVINA		
godina	godina života		Godina	godina života	
	god.	mj.		god.	mj.
2019.	62	4	2028.	65	4
2020.	62	8	2029.	65	8
2021.	63	0	2030.	66	0
2022.	63	4	2031.	66	4
2023.	63	8	2032.	66	8
2024.	64	0	2033.	67	0
2025.	64	4			
2026.	64	8			
2027.	65	0			

IZVOR: HZMO, 2019.

Od 1.1.2014. do 31.1.2030., pravo na starosnu imovinu osiguranik ima kada navršši 65 godina i 15 godina mirovinskog staža. Od 2014. do 2029. godine, pravo na starosnu imovinu prema povoljnijim uvjetima i s nižom starosnom dobi žene imaju prema podacima iz tablice br. 3. Prema tablici br. 3, uz 15 godina staža, uvjet godina života za odlazak u starosnu mirovinu povećava se svake godine za 3 mjeseca. Takvo povećanje za 3 mjeseca nastaviti će se sve do kraja 2037. godine, a „od 1.1.2038. pravo na starosnu mirovinu, bez obzira na spol, imat će osiguranik kada navršši 67 godina života i 15 godina mirovinskog staža.

Pravo na starosnu mirovinu stječe osiguranik kada navršši 68 godina života i 15 godina mirovinskog staža. Od 2019. do 2026. godine, u prijelaznom razdoblju, žene otvaruju pravo na starosnu mirovinu prema povoljnijim uvjetima s nižom starosnom dobi.

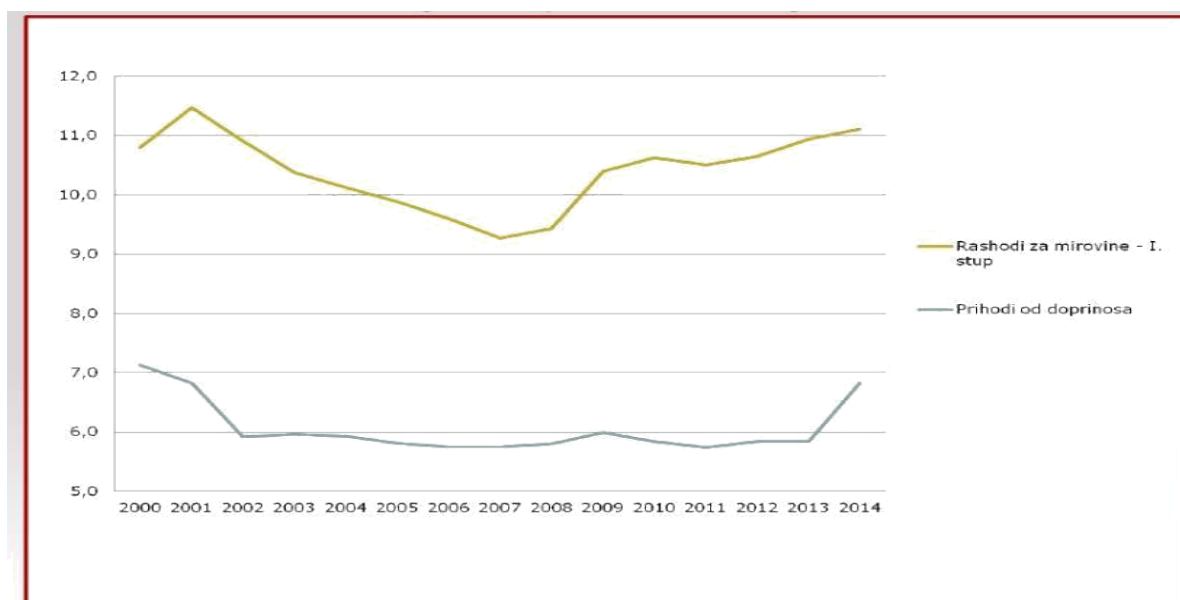
1. siječnja 2027. izjednačavaju se uvjeti za žene i muškarce, a od 1. siječnja 2028. do 31. prosinca 2032., osiguranicima, uvjet starosne dobi za starosnu mirovinu povećava se za četiri mjeseca svake godine. Od 1. siječnja 2033. pravo na starosnu mirovinu ima osiguranik kada navršši 67 godina života i 15 godina mirovinskog staža, dakle bez obzira na spol.

Tablica 4: Prosječna hrvatska mirovina na kraju godine, 2012.-2018.

Stanje na dan 31.12.	Ukupna starosna mirovina u kn (starosna + privremena)	Invalidska mirovina u kn	Obiteljska mirovina u kn	UKUPNO
2012.	2.391,81	1.951,19	1.869,29	2.070,76
2013.	2.486,32	1.989,71	1.926,61	2.134,21
2014.	2.453,29	1.966,88	1.926,61	2.115,59
2015.	2.413,91	1.841,92	1.879,13	2.044,99
2016.	2.432,14	1.843,11	1.880,55	2.051,93
2017.	2.497,14	1.896,28	1.924,12	2.105,85
2018.	2.587,21	1.972,02	1.987,33	2.182,19

IZVOR: Statističke informacije HZMO, 2012.-2018.

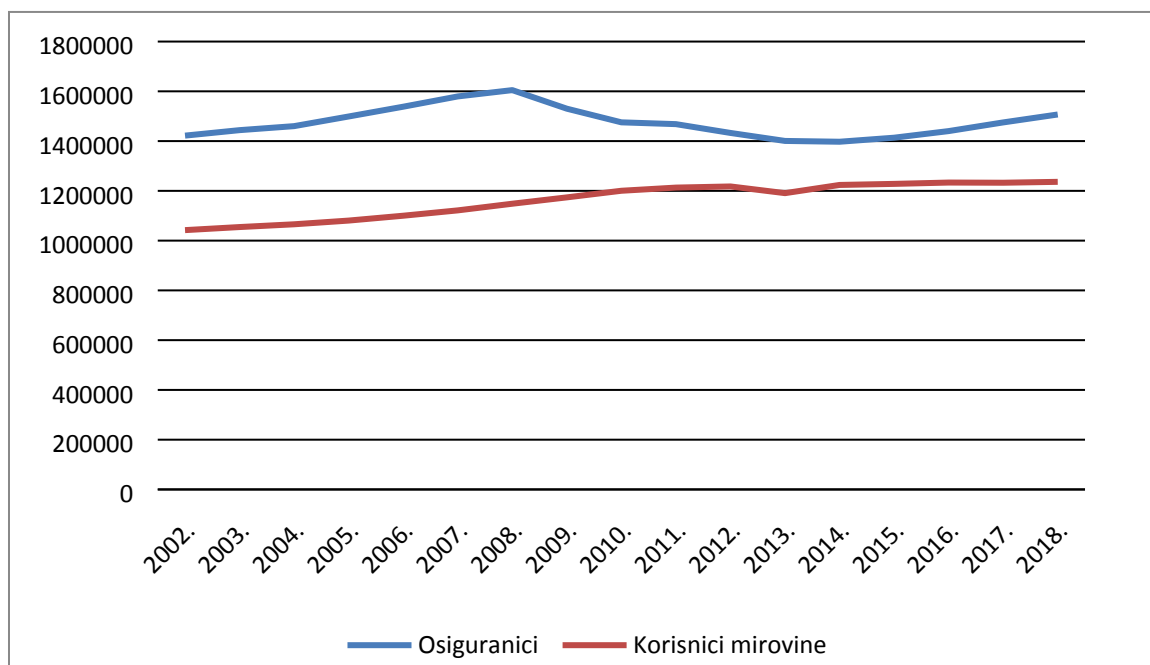
Prema podacima iz tablice br. 4, visine prosječnih mirovina u RH svake godine su bile blagom porastu, te je do 2018. godine ukupna prosječna mirovina iznosila 2.182,19kn. U 6 godina prosječna imovina je porasla za 111,42 kn.

Dijagram 1. Rashodi za mirovinu i prihodi od doprinosa 2010.-2014. (I. Stup, udio u BDP)

IZVOR: MRMS, 2014.

Prema dijagramu br. 1, rashodi za mirovine I. stupa do 2001. su rasli, a prihodi od doprinosa su bili u padu. Međutim, nakon 2001. rashodi su se drastično smanjivali sve do 2007. i tada su ukupni rashodi iznosili 29,86 mlrd. kuna, dok su prihodi od doprinosa u minimalnom udjelu varirali tijekom godina. „Rashodi za mirovine i mirovinska primanja godine povećali su se sa 32,8 mlrd. u 2008. na 34,4 mlrd. u 2009. godini (za 1,6 mlrd. kuna), dok su se prihodi od doprinosa smanjili za mil kuna“ (Bađun, 2010:3). Udio u BDP-u 2009. iznosio je 10,25%. Razlika između prihoda i rashoda za mirovine u odnosu na 2008. godinu bila je veća za 16%. 2010. godine udio mirovinskih troškova u BDP-u bio je 10,6% pa su izdaci bili visoki (35,48 mlrd. kn), dok je doprinosima prikupljeno 19,15 mlrd. kn.

Dijagram 2: Omjer osiguranika i korisnika mirovina od 2002.-2018. godine prema godinama, stanje na dan 31. 12.

IZVOR: HZMO, 2019.

Prema dijagramu br. 2, broj umirovljenika povećavao se od 2002. godine, a broj osiguranika je neprekidno počeo padati od 2008. godine. U razdoblju od 2013. do 2018. priljev novih umirovljenika bio je usporen, dok se u razdoblju od 2002. do 2013. neprekidno povećao broj aktivnih osiguranika. Međutim, zbog gospodarske krize i povećane nezaposlenosti, u drugoj polovici 2008. godine broj osiguranika se počeo smanjivati, a u razdoblju od 2005. do 2013.

povećan je priljev umirovljenika (najizraženiji tijekom 2009. i 2010.). U 2012. i 2013. godini omjer osiguranika i umirovljenika bio je 1;1,18. Do 31. prosinca 2014. bilo je ukupno 1.223.738 korisnika i 1.397.400 osiguranika (omjer 1;14). Broj umirovljenika i osiguranika nakon 2013. godine bilježe rast sve do danas.

Donesen je novi zakon kojim su uređena prava hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata, Zakon o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji, koji je stupio na snagu 14. prosinca 2017.

Odredbe ZOHBDR-a koje uređuju prava iz mirovinskog osiguranja hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji i prava iz mirovinskog osiguranja pripadnika Hrvatskog vijeća obrane i članova njihovih obitelji stupaju na snagu 1. siječnja 2019., a odredbe kojima je uređeno pravo na najnižu mirovinu stupile su na snagu 1. ožujka 2018.

Odredbe Zakona o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (ZOPHBDR) koje su u primjeni od 2005. godine, a kojima je uređeno:

- pravo na starosnu i prijevremenu starosnu mirovinu
- pravo na invalidsku mirovinu (zbog opće nesposobnosti za rad i zbog profesionalne nesposobnosti za rad)
- pravo na obiteljsku mirovinu i
- pravo na staž osiguranja ili poseban staž i dalje su na snazi do 31. prosinca 2018³⁹.

³⁹ HZMO (2018): Hrvatski branitelji iz Domovinskog rata, [Internet], raspoloživo na: <http://www.mirovinsko.hr/default.aspx?id=1204>, [pristupljeno 16. 2. 2019.]

5. HRVATSKE MIROVINSKE REFORME

Javni mirovinski sustavi su posljednjih desetljeća dospjeli u ozbiljnu krizu. Iz tog razloga je velik broj zemalja proveo ili pak provodi mirovinske reforme nastojeći se prilagoditi promijenjenim gospodarskim i socijalnim uvjetima. Postoji nekoliko uzroka mirovinske krize. Prije svega, radi se o opadanju stope nataliteta te o povećanju udjela starijih stanovnika u ukupnoj populaciji. Usljed toga dolazi do generacijske neravnoteže zbog koje malobrojniji mlađi i srednji stanovnici moraju uzdržavati sve brojnije starije kontingente stanovništva.

U Hrvatskoj je 2001. godine u dobi iznad 65 godina bilo 15,9% ukupnog stanovništva, krajem 2005. godine njihov se udio povećao na 16,9%. Prema procjenama za 2050. godinu u toj će dobnoj skupini biti 24,3% hrvatskih stanovnika⁴⁰.

Krizu mirovinskog sustava uzrokovale su promjene u strukturi rada i povećana nezaposlenost. Tehnološka revolucija je izmijenila osnovna obilježja zaposlenosti koja je uz koristi donijela određeni višak radne snage. Raspala se stara gospodarska struktura pa je veliki broj ljudi ostao bez posla. Sve je više bio prisutan povremeni rad, rad na ugovor i ostali oblici neformalnog rada.

5.1. Mirovinska reforma iz 1999. godine

Ciljevi su hrvatske mirovinske reforme bili: transformirati i srediti pravno i financijsko stanje mirovinskog sustava, smanjiti priljev novih osiguranika, usporiti rast mirovinskih izdataka, povećati ovisnost mirovina od doprinosa, pojačati individualnu odgovornost građana za sigurnu starost, dugoročno stabilizirati i učiniti održivim mirovinski sustav. Tome u prilog ne ide ni sve rasprostranjenija siva ekonomija, koja je uzela maha u tranziciji. Kriza je također usko povezana i s globalizacijom te liberalizacijom svjetskog tržišta kapitala. Hrvatska mirovinska reforma provedena je u dvije faze. U prvoj fazi, koja je počela početkom 1999. godine, cilj je bio racionalizirati i učiniti održivim postojeći mirovinski sustav međugeneracijske solidarnosti. Radilo se o tzv. parametarskoj mirovinskoj reformi. Ta je

⁴⁰ Puljiz, V.(2007): Hrvatski mirovinski sustav : korijeni, evolucija i perspektive, Rev. soc. polit., god. 14, br. 2, Zagreb, str. 178.

reforma definirana u Zakonu o mirovinskom osiguranju iz 1998. godine⁴¹. Pored toga, doneseno je još nekoliko zakona kojima se reguliraju promjene u mirovinskom sustavu.

Prvo, predviđeno je da se počevši od 1999. godine svake godine za šest mjeseci podiže dob odlaska u mirovinu, tako da će na kraju desetogodišnjeg razdoblja, 2008. godine, muškarci odlaziti u mirovinu sa 65, umjesto ranijih 60, a žene sa 60 godina, umjesto ranijih 55 godina. Ta je reforma definirana Zakonom o mirovinskom osiguranju iz 1998. godine (NN 102/98). Njome je uvedeno trodijelno mirovinsko osiguranje. Doneseno je još nekoliko zakona kojima se reguliraju promjene u mirovinskom sustavu. Usvojeni su i Zakon o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima (NN 49/99) i Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima i isplati mirovine na temelju individualne kapitalizirane štednje (NN 106/99), kojima se na bitno drukčiji način uređuje mirovinsko osiguranje.

Ukupna stopa doprinosa za mirovinsko osiguranje 2001. godine smanjena je s 21,5% na 19,5%. Očekivalo se da od toga 14,5% ide za financiranje prvog stupa međugeneracijske solidarnosti, a 5% doprinosa za drugi dio mirovinskog osiguranja koji je uspostavljen 2002. godine⁴².

5.2. Mirovinska reforma iz 2002.

Druga, radikalna faza mirovinske reforme koja je donijela bitnu promjenu strukture mirovinskog sustava. Reforma je definirana zakonima usvojenim 1998. i 1999. godine, a počela se primjenjivati od 2002. godine. Pored prvog stupa međugeneracijske solidarnosti, u koji se izdvaja tri četvrtine doprinosa, uveden je drugi stup kapitalizirane mirovinske štednje u koji se izdvaja četvrtina mirovinskog doprinosa. Nadalje, propisano je da u drugi mirovinski stup obvezno ulaze svi osiguranici koji su 2002. godine imali manje od 40 godina, a po

⁴¹ Puljiz, V.(2007): Hrvatski mirovinski sustav : korijeni, evolucija i perspektive, Rev. soc. polit., god. 14, br. 2, Zagreb, str. 181.

⁴² Potočnjak, Ž. (2000). Nova koncepcija i struktura hrvatskog mirovinskog sustava. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 50(5), 683-702

slobodnom izboru oni osiguranici koji su u vrijeme uvođenja drugog stupa imali između 40 i 50 godina⁴³.

Prvi stup i dalje ostaje obvezni i javni utemeljen na tekućem financiranju s unaprijed određenim davanjima i kojim upravljaju subjekti javnog prava. Drugi stup, za razliku od prvog, temeljit će se na načelu kapitalizirane individualne štednje, a nositelji osiguranja bit će privatnopravne osobe.

Nositelji osiguranja obvezna su mirovinska društva (OMD) koja su utemeljena Zakonom o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima.

Treći stup mirovinskog osiguranja u bitnim dijelovima slijedi rješenja i postavke drugog stupa, no, za razliku od njega, on je oblik dobrovoljnog mirovinskog osiguranja. Mirovinsko osiguranje utemeljeno je na kapitalnom financiranju, određenim doprinosima i osobnim štednim računima. Radi provedbe mirovinske reforme utemeljene su dvije nove institucije. Prva je bila Agencija za nadzor mirovinskih fondova i osiguranja (HAGENA). Međutim, njene je ovlasti početkom 2006. preuzela Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA). Druga je institucija za prikupljanje doprinosa i vođenje individualnih računa osiguranika, Središnji registar osiguranika (REGOS)⁴⁴. On vodi evidenciju o individualnim računima i najmanje jednom godišnje izvještava osiguranike o njihovim sredstvima i transakcijama koje su u međuvremenu učinjene u kapitaliziranim mirovinskim fondovima u kojima je deponirana njihova mirovinska štednja.

⁴³ Puljiz, V.(2007): Hrvatski mirovinski sustav : korijeni, evolucija i perspektive, Rev. soc. polit., god. 14, br. 2, Zagreb, str. 181.

⁴⁴ Puljiz, V.(2007): Hrvatski mirovinski sustav : korijeni, evolucija i perspektive, Rev. soc. polit., god. 14, br. 2, Zagreb, str. 184.

6. NAČIN PRIKUPLJANJA MIROVINSKIH DOPRINOSA

Jedna od najvažnijih zadaća poslodavca sastoji se od obračuna doprinosa svojih zaposlenika. Osnovica za obračun svih doprinosa uvijek je ista (osim nekih manjih iznimki), a to je u slučaju osiguranika po osnovi radnog odnosa, plaća i ostali primici podložni obvezi poreza na dohodak, što ih poslodavac pored plaće isplaćuje zaposleniku. No, stope za obračun doprinosa različite su, ovisno o vrsti doprinosa. Dio doprinosa ide na teret zaposlenika, a dio doprinosa ide na teret sredstava poslodavca (doprinos za zdravstveno osiguranje i za zapošljavanje). Doprinosi za mirovinsko osiguranje idu na teret radnika te umanjuju njegovu bruto plaću.

Minimalna bruto plaća za 2019. godinu za puno radno vrijeme iznosi 3.750,00 kn, tj. neto iznos minimalne plaće za 2019. Godinu iznosi 3.000,00 kn za cijeli mjesec predstavlja neto povećanje za 248,16 kn u odnosu na 2018. godinu. Minimalna plaća, u navedenom iznosu, počinje se isplaćivati za siječanj 2019. godine (najčešće u veljači za 1. mjesec).

Najniža isplata plaće (za nepuno radno vrijeme) za određeni mjesec izračunava se tako da se minimalna plaća obračuna razmjerno prijavljenim satima rada⁴⁵.

PRIMJER: Plaća za siječanj 2019. godine. Radnik je prijavljen na pola radnog vremena što je 20 sati tjedno. Ukupno za siječanj: odrađenih sati je 92 od ukupnih 184. $3.750,00 \text{ kn} / 184 = 20,38 \text{ kn po satu}$. 92 sata pomnožimo s 20,38 kn koliko iznosi satnica za 1. mjesec i iznos bruto plaće iznosi 1.874,96 kn.

Minimalna bruto plaća za 2018. godinu za puno radno vrijeme iznosi 3.439,80 kn, tj. iznos neto minimalna plaće za 2018. godinu iznosi 2.751,84 kn za cijeli mjesec što je neto povećanje za 131,04 kn u odnosu na 2017. godinu. Na iznos minimalne plaće dodatno se obračunavaju sati za prekovremeni rad, noćni rad, rad blagdanom i rad nedjeljom, tj. ti sati ne ulaze u minimalnu plaću već ju povećavaju.

⁴⁵ Knezić D., (2019): Minimalna bruto i neto plaća u 2019. Godini, [Internet], raspoloživo na: <https://centar-racunovodstvo-knezic.hr/minimalna-bruto-i-neto-placa-2019-godine/>, [pristupljeno 2. 7. 2019.]

Tablica 5. Minimalna bruto i neto plaća od 2014. do 2019. godine

Godina	Minimalnana bruto plaća	Minimalna neto plaća
2014.	3.017,61	
2015.	3.029,55	
2016.	3.120,00	
2017.	3.276,00	
2018.	3.439,80	2.751,84
2019.	3.750,00	3.000,00

Izvor: Isplate.info (2018)

Na temelju tablice broj 5 možemo zaključiti da minimalna bruto i neto plaća svake godine raste za određeni iznos koji donosi Vlada RH.

Minimalna plaća može biti i manja od svote propisane minimalne plaće ako je ista ugovorena kolektivnim ugovorom. U tom slučaju svota minimalne plaće ne može biti manja od 95% svote propisane Uredbom o visini minimalne plaće⁴⁶

Izračun plaće za 2019. godinu

Ukupan trošak:		12.627,94
Doprinosi NA ukupno:		1.788,51
Zdravstveno osiguranje (16.5%):	10.839,43	16.5%
Bruto:		10.839,43
Doprinosi IZ ukupno:		2.167,89
Doprinos za mirovinsko 1. stup (15%):	10.839,43	15%
Doprinos za mirovinsku 2. stup (5%):	10.839,43	5%
Dohodak:		8.671,55
Osobni odbitak:		8.050,00
Porez i prirez ukupno:		171,55
Ukupno porez:	621,55	149,17
Porez (24%):	621,55	24%
Porez (36%):	0,00	36%
Prirez (15%):	149,17	15%
Neto:		8.500,00

Izračun plaće za PROSINAC 2018. godinu

Ukupan trošak:		12.703,81
Doprinosi NA ukupno:		1.864,38
Zdravstveno osiguranje (15%):	10.839,43	15%
Zaštita zdravlja na radu (0.5%):	10.839,43	0.5%
Za zapošljavanje (1.7%):	10.839,43	1.7%
<small>Doprinosi za plaću PROSINAC 2018. obračunavaju se po stopama doprinosa za 2018. godinu.</small>		
Bruto:		10.839,43
Doprinosi IZ ukupno:		2.167,89
Doprinos za mirovinsko 1. stup (15%):	10.839,43	15%
Doprinos za mirovinsko 2. stup (5%):	10.839,43	5%
Dohodak:		8.671,55
Osobni odbitak:		8.050,00
Porez i prirez ukupno:		171,55
Ukupno porez:	621,55	149,17
Porez (24%):	621,55	24%
Porez (36%):	0,00	36%
Prirez (15%):	149,17	15%
Neto:		8.500,00

Slika 1: Primjer obračuna plaće za prosinac 2018. godine i 1. siječnja 2019. godine čovjeka koji ima dvoje djece primjenom standardnog obračuna

IZVOR: Vlastiti izvor

⁴⁶ Isplate.info (2018): Minimalna plaća, [Internet], raspoloživo na: <https://www.isplate.info/minimalna-placa.aspx>, [pristupljeno 2. 7. 2019.]

Na temelju slike prikazan je obračun plaće kako je to bilo do 31. prosinca 2018. godine i 1. siječnja 2019. godine kada na snagu stupaju nova pravila koja se tiču doprinosa na plaću. Stopa za zdravstveno osiguranje u 2018. godini iznosila je 15% da bi ona u 2019. godini iznosila 16,5%. U 2019. godini ukidaju se doprinosi za obvezno osiguranje za nezaposlenost od 1,7% i doprinos za zaštitu zdravlja na radu od 0,5% što za poslodavca predstavlja rasterećenje, odnosno za njega plaća košta manje.

7. ČIMBENICI UTJECAJA NA MIROVINSKI SUSTAV

Čimbenici koji najviše utječu na stvaranje i formiranje hrvatskog mirovinskog sustava su demografski trendovi, gospodarska kretanja te zakonski okvir.

7.1. Demografski trendovi

Velik broj autora ističe demografske uzroke krize mirovinskog sustava i to starenje populacije. Već dugi niz godina u Hrvatskoj je prisutna neprekidna depopulacija koju obilježava starenje stanovništva te negativni prirodni prirast. Zatim, velik broj stradalih u ratu te pojačana emigracija s druge strane dovela je do izostanka pozitivnog učinka imigracijskog vala u Hrvatskoj. Povećanje udjela starijeg stanovništva posljedica je i smanjenog nataliteta te povećanog životnog vijeka koji imaju gotovo sve industrijski razvijene zemlje. Sve je manji priljev radno-aktivnog stanovništva, a sve veći odljev starijih generacija. Sve to opet dovodi do generacijske neravnoteže kao i neravnoteže mirovinskog sustava.

Demografske projekcije UN-a pokazuju da će do 2030. većina država EU i s njima ugovorima vezane države imati iznad 35%-tni udio starijeg stanovništva u potencijalno radnom kontingentu te kako će se u idućih 50 godina očekivano trajanje života produžiti za više od 5 godina. Dodatno zabrinjava projekcija za 2060. godinu prema kojima će više od polovine država Europe imati više od 50 % starijeg stanovništva u odnosu na potencijalni radni kontingent. U Hrvatskoj u razdoblju 2010. – 2061. godine je vidljiv trend rapidnog starenja stanovništva s vrlo nepovoljnim omjerima već od 2021. godine nadalje. Takvi omjeri znače da čak i kada bi se osobe u dobi od 15. do 64 zaposlile bez mjere podizanja dobne granice za umirovljenje I. mirovinski stup ne bi mogao biti održiv⁴⁷.

⁴⁷ Vukorepa, Ivana.(2012) Mirovinski sustavi: kapitalno financiranje kao čimbenik socijalne sigurnosti. Zagreb: Pravni fakultet, str. 108.

7.2. Gospodarska kretanja

Ključni čimbenici koji na to utječu dugoročni su nepovoljni trendovi na tržištu rada :

- odgoda ulaska u rad zbog produljenog obrazovanja
- atipični oblici rada (npr. povremeni rad, nepuno radno vrijeme, itd.)
- potreba za stalnim smanjenjem troškova rada
- rad u neformalnom gospodarstvu, tzv. sivoj ekonomiji⁴⁸

Sociološke promjene suvremenog društva kao što su obitelji bez djece, samci te odvojenost i udaljenost različitih generacija iste obitelji, utječu na povećanje troškova za zdravstvo i socijalne transfere.

Posljedice navedenih promjena su :

- smanjenje potencijalne stope rasta BDP-a
- usporavanje rasta gospodarstva
- snažan pritisak na mirovinski sustav i javne financije
- smanjenje štednje
- promjene u strukturi potrošnje i investicija.

Tržište rada u Hrvatskoj karakterizira niska stopa zaposlenosti te izrazito visoka stopa nezaposlenosti, osobito među mlađim dobnim skupinama, približno 50 %, kao i ubrzano starenje stanovništva koje u srednjem i dugom roku predstavlja ozbiljan negativan rizik.

7.3. Zakonski okvir

Sustav mirovinskoga osiguranja u Hrvatskoj uređen je Zakonom o mirovinskom osiguranju, Zakonom o obveznim mirovinskim fondovima, Zakonom o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, Zakonom o mirovinskim osiguravajućim društvima i pripadajućim podzakonskim

⁴⁸ Raiffeisen istraživanja. (2015.): Mirovinska reforma , [Internet], dostupno na: <http://mirovinskifondovi.hr/wp-content/uploads/2015/02/RBA-Mirovinska-reforma.pdf>, [pristupljeno 16. 2. 2019.]

aktima. Prava iz mirovinskog osiguranja ostvaruju osobe osigurane prema Zakonu o mirovinskom osiguranju, koji uz propisane uvjete mogu ostvariti pravo na:

- mirovinu (starosnu, prijevremenu, invalidsku, privremenu invalidsku, obiteljsku, najnižu i osnovnu)
- naknadu zbog tjelesnog oštećenja
- profesionalnu rehabilitaciju
- dodatak na mirovine

Novi Zakon o mirovinskom osiguranju stupio je na snagu 1. siječnja 2014. Njime je zamijenjen Zakon iz 1998. godine. Novim Zakonom o mirovinskom osiguranju predviđa se do 2030. godine postepeno podizanje dobi umirovljenja za žene na 65 godina starosti, a nakon 2030. godine postepeno će se do 2038. godine povećavati dob za umirovljenje na 67 godina starosti kao što su to već učinile Australija, Danska, Njemačka, Island, Norveška i SAD⁴⁹.

Počevši od 1. siječnja 2017. godine, izjednačit će se aktualna vrijednost mirovine za izračun mirovina pripadajućih od toga dana za sve korisnike mirovina i mirovinskih prava neovisno je li mirovinsko primanje ostvareno prema općem propisu (ZOMO-u) ili prema posebnom propisu. Počevši od 1. siječnja 2017. godine, za sve zatečene korisnike mirovina i mirovinskih prava prema posebnom propisu usklađuje se i dio mirovine stečene prema posebnom propisu i mirovina od toga dana opet i u pogledu daljnjeg usklađivanja postaje jedinstvena cjelina, iskazana u obliku jedinstvenih osobnih bodova kao osnove za daljnje usklađivanje prema svakoj novoj aktualnoj vrijednosti mirovine, kao što je slučaj za mirovine prema općem propisu⁵⁰.

⁴⁹ Raiffeisen istraživanja. (2015.): Mirovinska reforma , [Internet], dostupno na: <http://mirovinskifondovi.hr/wp-content/uploads/2015/02/RBA-Mirovinska-reforma.pdf>, [pristupljeno 16. 2. 2019.]

⁵⁰ Ministarstvo rada i mirovinskog sustava (2012): Prijedlog zakona o izmjenama i dopuni zakona o mirovinskom osiguranju s konačnim prijedlogom zakona, , Zagreb

8. MIROVINSKI FOND U HRVATSKOJ DANAS

Sustav mirovinskog osiguranja u Republici Hrvatskoj temelji se na tri stupa. Prvi i drugi stup predstavljaju obvezno mirovinsko osiguranje, dok treći stup predstavlja dobrovoljno mirovinsko osiguranje.

Prvi mirovinski stup i nakon reforme ostaje oblik obveznog mirovinskog osiguranja. Naziva se stupom generacijske solidarnosti, što znači da osobe koje su u radnom odnosu izdvajaju doprinose za mirovinsko osiguranje, a iz tih se doprinosa isplaćuje mirovina sadašnjim korisnicima prava na mirovinu. Osim doprinosima osiguranika, prvi stup financira se i iz državnog proračuna. Nositelj toga osiguranja je javna ustanova Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje. Pravo na mirovinu može se ostvariti zbog starosti (starosna mirovina), djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti (invalidska mirovina) ili u slučaju smrti osiguranika ili korisnika (kada članovi obitelji mogu ostvariti pravo na obiteljsku mirovinu). Prvi stup mirovinskog osiguranja je obavezan i u nadležnosti je Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO). Poslodavac iz plaće radnika obračunava 15 posto bruto iznosa i uplaćuje ga u Državnu riznicu.

Drugi stup je također obvezno mirovinsko osiguranje i uređen je Zakonom o obveznim mirovinskim fondovima. Njima upravljaju posebna mirovinska društva koja su u privatnom vlasništvu, a pod nadzorom Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (Hanfa). Osiguranicima u drugom stupu poslodavac iz plaće radnika izdvaja pet posto bruto iznosa i uplaćuje ga u mirovinski fond koji je izabran.

Treći mirovinski stup je dobrovoljan i u nadležnosti je društava za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondovima. Taj je stup sličan investicijskom fondu jer se novac ulaže u dionice, obveznice i novčane depozite, ali uz određena zakonska ograničenja. Štednjom u dobrovoljnom mirovinskom fondu ostvaruje se pravo na državna poticajna sredstva koja iznose 15 posto od uplaćenog doprinosa u prethodnoj kalendarskoj godini, najviše do 750 kn

godišnje. Iznos koji će se mjesečno uplaćivati određuju sami, ali novac se ne može podići prije napunjene 50. godine, osim ako se ide u invalidsku mirovinu⁵¹.

8.1. Obvezni mirovinski fond

Mirovinski fond kategorije A svojom investicijskom strategijom te dobnim ograničenjem članstva namijenjen je mlađim osiguranicima II. stupa. Imovina fonda A, s obzirom na utvrđene investicijske ciljeve i rizičnost, može se ulagati u vrijednosne papire i instrumente tržišta novca izdavatelja iz Republike Hrvatske, druge države članice Europske unije (EU) ili države članice Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD). Osiguranik može odabrati fond A u roku od šest mjeseci od dana uspostavljanja obveznog mirovinskog osiguranja ako mu je do ispunjenja dobnih uvjeta za stjecanje prava na starosnu mirovinu (referentni dan) prema Zakonu o mirovinskom osiguranju ostalo deset ili više godina.

Mirovinski fond kategorije B prema usvojenoj umjerenom strategiji ulaganja i umjerenom razini rizičnosti namijenjen je osiguranicima srednje životne dobi. Osiguranik može odabrati fond B u roku od šest mjeseci od dana uspostavljanja obveznog mirovinskog osiguranja ako mu je do ispunjenja dobnih uvjeta za stjecanje prava na starosnu mirovinu prema Zakonu o mirovinskom osiguranju (referentni dan) ostalo pet ili više godina.

Mirovinski fond kategorije C namijenjen je osiguranicima koji su najbliže stjecanju uvjeta za mirovinu, s primarnim ciljem očuvanja realne vrijednosti uštedevine. Osiguranik može odabrati fond C u roku od šest mjeseci od dana uspostavljanja obveznog mirovinskog osiguranja, a ako osiguranik u navedenom roku ne odabere fond, Središnji registar osiguranika (REGOS) po službenom dužnosti rasporedit će ga u jedan od fondova kategorije B. Člana fonda B Središnji registar osiguranika po službenom dužnosti rasporediti u fond

⁵¹ Središnji državni portal (2018): Sustav mirovinskog osiguranja, [internet] raspoloživo na: <https://gov.hr/moja-uprava/rad/mirovine/sustav-mirovinskog-osiguranja/212>, [pristupljeno 16. 2. 2019.]

C kojim upravlja Društvo kada osiguranik do ispunjenja dobnih uvjeta za stjecanje prava na starosnu mirovinu (referentni dan) ima manje od pet godina⁵².

8.2. Dobrovoljni mirovinski fond

Dobrovoljni mirovinski fond stvar je osobnog odabira. Članstvo u dobrovoljnom mirovinskom fondu počinje sklapanjem ugovora o članstvu s mirovinskim društvom i upisom u registar članova fonda. Ako osiguranik želi raskinuti ugovor o članstvu, može to učiniti u roku od 15 dana od dana prve uplate na osobni račun u fondu. Mirovinskom društvu upućuje pisanu izjavu bez posebnog navođenja razloga zašto prekida članstvo. Mogu biti otvoreni i zatvoreni. Otvoreni fondovi namijenjeni su za sve fizičke osobe. Zatvoreni fondovi predviđeni su za zaposlenike određenog poslodavca koji je odlučio osnovati fond za svoje zaposlenike, za samozaposlene osobe, za sindikat koji želi osnovati fond za svoje članove te za članove udruge samostalnih djelatnosti⁵³.

Nakon što je RH ušla u EU, omogućeno je dobrovoljnom mirovinskom društvu iz Hrvatske da upravlja zatvorenim investicijskim fondom u drugoj državi članici, kao i obrnuto. Dobrovoljno mirovinsko društvo iz druge države članice moći će upravljati zatvorenim mirovinskim fondom za potrebe pokrovitelja iz Hrvatske⁵⁴. Dobrovoljnim mirovinskim društvima zakon daje novu mogućnost da nakon pristupanja Hrvatske u EU ta društva upravljaju u državama članicama mirovinskim fondovima s definiranim primanjima.

Financijskom stabiliziranju mirovinskog sustava i njegovom usklađivanju s gospodarskim i nepovoljnim demografskim kretanjima pridonjela je reforma mirovinskog sustava. Uvođenjem mješovitog trodijelnog mirovinskog sustava težište reforme u značajnoj se mjeri

⁵² UMFO (2015): Obvezni mirovinski fondovi, [Internet], raspoloživo na: <http://mirovinskifondovi.hr/mirovinski-sustav-2/obvezni-mirovinski-fondovi/>, [pristupljeno 16. 2. 2019.]

⁵³ Vukorepa, Ivana.(2012) Mirovinski sustavi: kapitalno financiranje kao čimbenik socijalne sigurnosti. Zagreb: Pravni fakultet, str. 108.

⁵⁴ Regulatorna (2003): Novela Zakona o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima, [interne] raspoloživo na: <https://www.hanfa.hr/drugi-i-treci-mirovinski-stup-i-isplata-mirovina/registri/dobrovoljni-mirovinski-fondovi/>, [pristupljeno 1. 4. 2019.]

stavilo, uz socijalne, na makroekonomske i financijske učinke mirovinskog. Smanjenje uplate doprinosa u prvom stupu međugeneracijske solidarnosti i dugoročne troškove državnog proračuna uzrokovalo je uplaćivanje doprinosa u drugi stup⁵⁵. Tranzicijski trošak će se početi smanjivati kada se počne smanjivati broj korisnika mirovina ostvarenih samo u 1. stupu i kada osiguranici 2. stupa počnu u većem broju u 1. stupu ostvarivati manje mirovine.

⁵⁵ Potočnjak, Ž. (2000). Nova koncepcija i struktura hrvatskog mirovinskog sustava. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 50(5), 699-721

9. ZAKLJUČAK

Važan segment cjelokupnog gospodarskog, socijalnog i političkog života Republike Hrvatske čini sustav mirovinskog osiguranja. Broj umirovljenika znatno je porastao krajem socijalizma i nastupila je kriza zaposlenosti te su se u hrvatskom mirovinskom sustavu pojavile neravnoteže koje su se negativno odrazile na omjer korisnika mirovine i osiguranika, porastu mirovinskih izdataka te naraslim problemima financiranja mirovina. U ratnim godinama situacija se znatno pogoršala.. U tom se razdoblju broj osiguranika osjetno smanjio, a budući da je porastao broj umirovljenika, mirovinski su troškovi znatno narasli. Moglo bi se zaključiti da svaka promjena za poboljšanjem stanja u mirovinskom sustavu uzrokuje nove neravnoteže. Bitni čimbenici koji utječu na mirovinske sustave su, demografski trendovi, zakonski okvir te gospodarska kretanja.

Na temelju iskazanih podataka može se reći da su izrazito negativni trendovi koji su vladali mirovinskim sustavom u Republike Hrvatske, koji vladaju i danas. Bolna točka su sadašnji umirovljenici i oni koji će u mirovinu otići u sljedećim godinama. Mirovine koje su ostvarene prema Zakonu iz 1998. godine su i do četvrtinu niže od ionako relativno niskih mirovina ostvarenih po sadašnjem Zakonu. Budući da broj umirovljenika svake godine raste, a za poboljšanje statusa novih umirovljenika je jedina solucija povećanje broja zaposlenika, veća produktivnost, a time i veća plaća.

Mišljenje autora završnog rada je da su upravo demografski trendovi ti koji na određeni način imaju najveći utjecaj na mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj, prvenstveno zbog toga što je već dugi niz godina u Hrvatskoj prisutna neprekidna depopulacija koju obilježava starenje stanovništva te negativni prirodni prirast. Povećanje udjela starijeg stanovništva posljedica je i smanjenog nataliteta te povećanog životnog vijeka koji imaju gotovo sve zemlje industrijski razvijene. Sve je manji priljev radno-aktivnog stanovništva, a sve veći odljev starijih generacija. Sve to opet dovodi do generacijske neravnoteže kao i neravnoteže mirovinskog sustava. Pojedinaac bi trebao znati sve o funkcioniranju mirovinskog sustava u svojoj zemlji, a osobito pratiti promjene u zakonskom okviru.

Do prije desetak godina je u Hrvatskoj postojao samo javni mirovinski sustav međugeneracijske solidarnosti i definiranih davanja. Zbog toga su se rashodi za tekuće mirovine uglavnom financirali iz uplaćenih doprinosa zaposlenika. Takav mirovinski sustav je dospio u duboku krizu jer se umirovljenici iz postojećih uplaćenih doprinosa nisu mogli financirati. Na taj način su nastali manjkovi financirani transferima iz državnog proračuna ili zaduživanjem države na domaćem, odnosno inozemnom financijskom tržištu. Iako su u Hrvatskoj stvarne mirovine razmjerno niske, mirovina je oko 41% prosječne plaće, prema podacima Mirovinskog zavoda kada bi stvarno radili puni radni vijek mirovina bi, takozvana stopa zamjene (udio prosječne mirovine u prosječnoj plaći), iznosila zavidnih 60 posto. Tako se mirovinski sustav često optužuje za nešto za što nije kriv.

Uslijed velikih mirovinskih rashoda nastao je sve veći jaz između uplata i isplata, te su mirovinski doprinosi bili dovoljni tek za manje od 3/5 mirovinskih rashoda. Povećani transferi iz državnog proračuna utjecali su na to da je mirovinski sustav postao jedan od najvažnijih izvora deficita proračuna. Nepovoljno se stanje može riješiti ili većim doprinosima ili razlike neprestano treba namirivati iz proračuna, na štetu drugih stavki. Ni jedno ni drugo nije poželjno. Zbog toga je Hrvatska sredinom 1990-ih započela mirovinsku reformu.

Rješenje gospodarskih i socijalnih problema moguće je ostvariti razvijanjem i poticanjem dobrovoljnog mirovinskog osiguranja, uvođenjem novog i strožeg sustava reformi koji bi potakli stanovništvo na rad i zapošljavanje u Hrvatskoj čime bi se uvelike smanjio rizik siromaštva. Postroženjem uvjeta za odlazak u mirovinu i propisa o invalidnosti održat će dugoročna financijska stabilnost. Međutim, u rješavanju ovakvih problema, osim mirovinskog osiguranja i države, ključni su i građani. Oni se trebaju na vrijeme i što je više moguće pobrinuti za svoju starost vlastitom materijalnom sigurnošću. Ozbiljnost, poznavanje sustava i odgovornost građana, kako prema sebi, tako i prema bližnjima, pravovremenim osiguranjem i štednjom mogu utjecati na stanje države. Promijenjenim uvjetima života i rada može se očuvati hrvatski mirovinski sustav.

LITERATURA

Knjiga:

1. Ilek, M. (2017): Održivost hrvatskog mirovinskog sustava, Požega, str. 14
2. Jelčić B. (1964): O doprinosima, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 3-4, Zagreb, str. 175.-182.
3. Lakičević, Dušan.(2012): Uvod u socijalnu politiku, op. cit., str. 359
4. Letnić R., Oporezivanje dohotka, s izmjenama od 01.01.2017., Split, 2017.
5. Ministarstvo rada i mirovinskog sustava (2013): Prijedlog iskaza o procjeni učinka nacrtu prijedloga zakona o mirovinskom osiguranju, Zagreb
6. Ministarstvo rada i mirovinskog sustava (2012):Prijedlog zakona o izmjenama i dopuni zakona o mirovinskom osiguranju s konačnim prijedlogom zakona, , Zagreb
7. Polović I. (2017): Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj, Završni rad, Veleučilište u Karlovcu, str. 46.
8. Potočnjak, Ž. (2000). Nova koncepcija i struktura hrvatskog mirovinskog sustava. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 50(5), 699-721
9. Puljiz, V.(2007): Hrvatski mirovinski sustav : korijeni, evolucija i perspektive, Rev. soc. polit., god. 14, br. 2, Zagreb, str. 184.
10. Puljiz, Vlado et. al. (2005): Socijalna politika: povijest, sustavi, pojmovnik. Zagreb: Pravni fakultet, str. 166
11. Vukorepa, Ivana.(2012) Mirovinski sustavi: kapitalno financiranje kao čimbenik socijalne sigurnosti. Zagreb: Pravni fakultet, str. 108.

Pravilnik/Zakon:

1. Ministarstvo rada i mirovinskog sustava (2018): Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama zakona o mirovinskom osiguranju, [Internet], raspoloživo na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2018/10%20listopad/119%20sjednica%20VRH/119%20-%201.pdf>

2. NN (2003): Pravilnik o (načinu plaćanja doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje, [Internet], raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_05_90_1147.html,
3. NN (2019): Zakon o doprinosima, [Internet], raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_84_2716.html,
4. Reglativa (2003): Novela Zakona o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima, [interne], raspoloživo na: <https://www.hanfa.hr/drugi-i-treci-mirovinski-stup-i-isplata-mirovina/registri/dobrovoljni-mirovinski-fondovi/>,
5. HZMO (2002.): Osamdeset godina mirovinskog osiguranja u Hrvatskoj. Zagreb: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, str. 24-27, 28, 41
6. HZMO (2015): Mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti, I. Stup, Zagreb
7. HZMO (2015): Mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti, [Internet] raspoloživo na: <http://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/publikacije/brosure/2015/ISTUPwebiHRVATSKI.pdf>
8. Zakon HR (2019): Zakon o doprinosima, [Internet], raspoloživo na: <https://zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosima>

Izvor s Interneta:

1. HZMO (2018): Hrvatski branitelji iz Domovinskog rata, [Internet], raspoloživo na: <http://www.mirovinsko.hr/default.aspx?id=1204>,
2. HZZO (2013): Tko su osigurane osobe HZZO-a, [Internet], moguće pristupiti na: <http://www.hzzo.hr/obvezno-osiguranje/sto-je-obvezno-zdravstveno-osiguranje-i-tko-su-osigurane-osobe-hzzo-a/>,
3. Isplate.info (2018): Minimalna plaća, [Internet], raspoloživo na: <https://www.isplate.info/minimalna-placa.aspx>,
4. Knezić D., (2019): Minimalna bruto i neto plaća u 2019. Godini, [Internet], raspoloživo na: <https://centar-racunovodstvo-knezic.hr/minimalna-bruto-i-neto-placa-2019-godine/>,
5. Moje vrijeme (2018): Prve mirovine bile su potpore za udovice, branitelje i službenike, [Internet], raspoloživo na:

<https://www.mojevrijeme.hr/magazin/2018/03/mirovine-su-isprva-bile-potpورا-za-udovice-i-isluzene-vojnike/>, pristupljeno [15. 7. 2019.]

6. Obvezni mirovinski fondovi (2018): Prvi, drugi i treći stup, Mirovinski sustav, [Internet], raspoloživo na: <http://www.pbzco-fond.hr/info-zona/mirovinski-sustav/1-2-3-stup/>
7. Raiffeisen istraživanja. (2015.): Mirovinska reforma , [Internet], dostupno na: <http://mirovinskifondovi.hr/wp-content/uploads/2015/02/RBA-Mirovinska-reforma.pdf>
8. Središnji državni portal (2018): Sustav mirovinskog osiguranja, [internet] raspoloživo na: <https://gov.hr/moja-uprava/rad/mirovine/sustav-mirovinskog-osiguranja/212>
9. UMFO (2015):Obvezni mirovinski fondovi, [Internet], raspoloživo na: <http://mirovinskifondovi.hr/mirovinski-sustav-2/obvezni-mirovinski-fondovi/>
10. Wikipedija (2015): Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, [Internet], moguće pristupiti na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatski_zavod_za_zdravstveno_osiguranje
11. Wikipedija (2018): Doprinos, [Internet], raspoloživo na: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Doprinos>,

SAŽETAK

U ovom radu su istraženi doprinosi za mirovinski fond u Republici Hrvatskoj. Vrste doprinosa u Hrvatskoj su doprinosi za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti, doprinosi za obvezno zdravstveno osiguranje, doprinosi za obvezno osiguranje u slučaju nezaposlenosti te doprinosi za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje. Široku diskusiju pokrenulo je uvođenje mirovinskog sustava individualne kapitalizirane štednje kako bi se zaštitili osiguranici od raznih rizika koji su povezani s tržištem kapitala. Član tog fonda može biti bilo koja fizička osoba koja mora imati prebivalište u Hrvatskoj neovisno o njemu radnom odnosu, dobi, spolu. Uplaćena sredstva fond dalje ulaže na tržište te na taj način ostvaruje dobit. 1999. godine započela je mirovinska reforma u Hrvatskoj, koja je provedena u dvije faze. U prvoj fazi cilj je bio učiniti održivim i racionalizirati postojeći mirovinski sustav međugeneracijske solidarnosti. Osim toga, doneseno je nekoliko zakona kojim se reguliraju promjene u mirovinskom sustavu. Kao problematika navodi se iseljavanja mladog stanovništva u potrazi za boljim životom, što s druge strane doprinosi lošije održivom mirovinskom sustavu naše zemlje. Svake godine se dob za ostvarivanje prava na mirovinu povećavao. Na temelju analiziranih podataka autor zaključuje da je urušavanje mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj izrazito nepovoljan trend. Za bitniji pomak ka naprijed navodi se ubrzanje društvenih i gospodarskih prosperiteta Hrvatske.

Ključne riječi: doprinosi, mirovinski fond, mirovinski sustav, korisnici mirovine

SUMMARY

In this final paper contributions to the retirement fund in the Republic of Croatia were analysed. The types of contributions in Croatia are compulsory retirement contributions based on generational solidarity, compulsory health insurance contributions, compulsory unemployment insurance contributions, and compulsory retirement contributions based on individual capitalized savings. The broad discussion was triggered by the introduction of an individual capitalized savings retirement scheme to protect policyholders from the various risks associated with the capital market. A member of this fund can be any person who has to have a residence in Croatia, regardless of his or her employment, age, gender. The funds paid into the fund continue to be invested in the market, and in that way it generates profit. In 1999, retirement reform began in Croatia, which was implemented in two phases. In the first phase, the aim was to make the existing retirement system of intergenerational solidarity sustainable. In addition, several laws have been made to regulate changes in the retirement system. Emigration of the young population in search for better life is stated as a problem, because it contributes to downgrading of retirement system of our country and its sustainability. The retirement age increases every year. Based on the analyzed data, the author concludes that the collapse of the retirement system in the Republic of Croatia is an extremely unfavorable trend. Great progress has been made in accelerating Croatia's social and economic prosperity.

Keywords: contributions, pension fund, pension system, pension beneficiaries